

Høringsutkast
Fylkesutvalet
6. september 22

«Kultur bygger samfunn»

HØYRINGSFRAMLEGG

Regional plan kultur, idrett og frivillighet 2023 – 2035 – Del 1

Innhold

1. Innleiing 6

1.1.	Planlegging for kultur	6
1.2.	Planen sin funksjon og form	7
1.2.1.	Politisk dokument	8
1.2.2.	Dialogverktøy	8
1.2.3.	Bygd på kunnskap	8
1.3.	Visjon og mål	8
1.4.	Satsingsområde	9

2. Føresetnader for planen..... 10

2.1.	Berekraftsmåla og kulturpolitikken	10
2.2.	Regionale mål	11
2.3.	Samanheng mellom regionale og kommunale planar	12
2.4.	Tilhøvet til andre regionale planar	12

3. Kulturpolitikk og samfunnsutvikling 13

3.1.	Ulike kulturomgrep	13
3.2.	Eigenverdi og samfunnsverdi	13
3.3.	Armlengds avstand	14
3.4.	Nasjonal pådrivar for kulturpolitikken	15
3.5.	Regionalt ansvar og regional verdi	16
3.6.	Regional rolle	16
3.7.	Kulturpolitiske verkemiddel	17

4. utfordringar i Vestland..... 18

4.1.	Grøn omstilling og berekraft	18
4.2.	Balansert areal og naturressursbruk	18

4.3.	Digitalisering.....	19
4.4.	Kompetanse og kunnskap.....	20
4.5.	Attraktive stader og gode nærmiljø.....	20
4.6.	Eit fornyande, profesjonelt og frivillig kulturliv.....	21
4.7.	Eit likeverdig samfunn.....	22
4.8.	Frivilligheit.....	23
4.9.	Integrering og inkludering.....	23
4.10.	Ungdom – trivsel og tilhøyrse.....	24
5.	Satsingar i Vestland 2023 – 2035	26
5.1.	Visjon og mål	26
5.2.	Vestland - ein leiande region	26
5.2.1.	Satsingar.....	27
5.3.	Berekraft	33
5.3.1.	Satsingar.....	34
5.4.	Demokrati, deltaking og mangfald.....	37
5.4.1.	Satsingar.....	38
5.5.	Verdiskaping	41
5.5.1.	Satsingar.....	42
5.6.	Kunnskapsbygging og kunnskapsdeling.....	45
5.6.1.	Satsingar.....	46
Vedlegg	48	
1.	Behov for nye planar	49
1.1.	Behov for andre planar for kultur, idrett og frivilligheit.....	49
2.	Definisjonar og ordbruk innan feltet	51
1.	Demokratibyging.....	51
2.	Den kulturelle grunnmuren.....	51

3.	Kultur - eit samleomgrep	51
4.	Kulturell infrastruktur.....	51
5.	Partnarskapen.....	51
6.	Eit relevant og representativt kulturliv	52
7.	Kultur som samfunnsbyggande kraft.....	52
8.	Det utvida kulturomgrepet.....	52
9.	Ytringskultur	53
3.	Prosess og medverknad i utarbeiding av planen	54
1.	Ekstern medverknad.....	54
2.	Politisk medverknad	2
3.	Politisk saksordførar.....	3
4.	Intern medverknad og organisering.....	3
5.	Tidsplan for utarbeiding av regional plan	3

1. Innleiing

1.1. Planlegging for kultur

Kunstnarar og kulturarbeidarar, idrettsutøvarar og friluftinteresserte, frivillige som driv med musikk eller kulturarv, orkester og kor, institusjonane, arkiva, musea, biblioteka, kulturhusa, kinoane, festivalane, lag og organisasjonar, skular, universitet og høgskular, dei som skriv, publiserer, og dei som les.

Alle desse, og mange fleire, er byggesteinar i eit rikt og mangfaldig kulturliv. Kvar for seg er dei nødvendige ressursar i det samspelet som utviklar Vestlandssamfunnet. Eit samfunn der kultur skaper meining og livskvalitet for alle, og der retten til frie ytringar, utfolding og skaping er sjølvsgatt. Om ein bur i Bergen eller Voss, Sveio, Stad, Solund eller Luster. Kultur er føresetnaden for eit Vestland som veks fram nedanifrå, der sivilsamfunn, offentlege styresmakter og næringsliv skaper rom for at vi som einskiltpersonar eller fellesskap kan realisere gode liv.

Planen skal utfordre desse aktørane til samarbeid om å utvikle ein leiande kulturregion. Det er eit ambisiøst mål, men høver bra for eit stort og viktig fylke som Vestland.

Det breie nedslagsfeltet gjer at planen som hovudregel nyttar eit utvida kulturomgrep. *Kultur* vert brukt som ei fellesnemning for kunst, allmenn kultur, kulturformidling, idrett og friluftsliv, frivillig arbeid, kulturmiljø og kulturarv, museum, arkiv og kulturhistorie, den kulturelle grunnmuren, organisasjonslivet, kulturskulane, møteplassar, bibliotek og kulturhus, anlegg for fysisk aktivitet og for kunst og kulturelle verksemdar, kulturell og kreativ næring. Der det er snakk om spesifikke fagområde eller sektorar vert det likevel nytta spesifikke namn på desse.

Ein energisk og ambisiøs kultursektor kjem ikkje av seg sjølv. Ein kan ikkje realisere offensive mål utan ein aktiv og målmedveten kulturpolitikk, i staten, fylkeskommunen og i kommunane. Prioritering av offentlege midlar til kulturføremål bidreg til mangfald og variasjon, stimulerer medverknad, og at kulturlivet kan utfalde seg til gagn og glede for alle. Gode offentlege ordningar sikrar initiativ og infrastruktur for kulturlivet. Offensiv kulturpolitikk stør opp om eit kulturliv som er rikare, meir mangfaldig og meiningsberande enn det privat og frivillig kultursektor kan skape åleine. Gode offentlege ordningar bidreg også til auka samskaping på tvers av sektorar.

Skal Vestland utvikle seg som leiande kulturregion, må kommunane styrke kulturpolitikken sin til beste for det lokale kulturlivet, for frivilligheita, dei profesjonelle og institusjonane. Fylkeskommunen må ha dei beste verkemidla for utvikling av det regionale og nasjonale kulturfeltet. Staten og statlege organ må auke sine kulturpolitiske satsingar i regionen i samspel med kulturlivet og offentleg verksemd.

Offentlege styremakter må framfor alt vere lydhøyre for kulturlivet sjølv. Der ligg dei viktigaste ressursane og initiativa. Vestland har ein brei og kompetent kultursektor, med samanheng mellom bredde til topp, og frå amatør til profesjonell. Idrettskrinsen med omlag 1000 idrettslag og 200.000 medlemskap er eit godt døme på kva god organisering av frivillig engasjement betyr. På same vis hevdar det profesjonelle kulturlivet og institusjonane i Bergen seg i nasjonal og internasjonal samanheng, og er ein motor for utviklinga i heile fylket. Talrike og unike verksemdar, organisasjonar og initiativ utanfor storbyen, gir på sine vis nyskapande og markante bidrag til den samla kulturelle utviklinga.

Planen skal meisle ut ein kulturpolitikk for Vestland i dei neste 12 åra. Godt samspel mellom desse gode kreftene er ein føresetnad for å realisere planen sine ambisjonar, og for at kultur skal bli ei kraft i bygginga av framtida sitt Vestland.

Planen er også eit uttrykk for at fylkeskommunen etter regionreforma har fått eit tydelegare ansvar som samfunnsutviklar. Slik figuren viser har difor planen som ambisjon å gi retning for, mobilisere og samordne eit stort og omfattande kulturområde. Dette kan berre gjerast i samarbeid med kommunane, staten og kulturlivet sjølv.

1.2. Planen sin funksjon og form

Regional plan skal vere ein plan for det breie kulturfeltet: Frivillige lag og organisasjonar, idretten og friluftslivet, profesjonelt og frivillig kunst- og kulturliv, institusjonar og verksemdar. Planen skal også vere relevant for det offentlege, og er retningsgivende for statleg, fylkeskommunal og kommunal planlegging og verksemd, jf. plan- og bygningsloven.

Realiseringa av planen er eit felles ansvar for staten, fylkeskommunen, kommunane, og eit omfangsrikt sivilsamfunn.

Planen er delt i tre:

Del 1: Temaplan

Del 2: Aktør og fagplan

Del 3: Handlingsprogram

1.2.1. Politisk dokument

Den nasjonale kulturpolitikken er heilskapen av politikken i staten, i fylkeskommunane og i kommunane. Koordineringa skjer m.a. gjennom den regionale planlegginga. Regionale planar skal samordne og mobilisere offentleg sektor, sivilsamfunn og næringsliv. Planane skal gi felles retning til prosessar i folkevalde organ i kommunane, i fylkeskommunen og i staten.

Planen bygger på vedteken kulturpolitikk og planar i Hordaland og Sogn og Fjordane. Men, den set først og fremst mål og retning for tida som kjem. Brei medverknad i planprosessen sikrar at aktørane har felles forståing av utfordringar og moglegheiter, og at planen sine mål og tiltak er relevante.

Utviklingsplan for Vestland 2020–2024 er grunnlaget for dei overordna prioriteringane i den regionale planen. Viktige kultursatsingar skal stå i samband med dei utfordringane som er peika ut for heile Vestlandssamfunnet. Dette gjer ein i tru og overtyding om det breie kultur, idrett og frivilligheitsfeltet sin relevans for samfunnsutviklinga. Slik vert kulturpolitikken også ein premiss i utviklinga av andre samfunnsområde. Under ligg eit ønske om auka samarbeid for å løyse felles utfordringar, sjå samanhengar, utvikle tilboda, og heve den samla livskvaliteten for innbyggjarane i fylket.

Planen bygger på fleire føresetnader. I tillegg til prinsippet om kulturen sin klare eigenverdi ligg FN sine berekraftsmål til grunn. Desse gir perspektiv på kultur som pådrivar for dei samfunnsendingane som må til for å sikre ei berekraftig utvikling, om det er økonomiske, sosiale eller miljømessige utfordringar. Aktivitet som bidreg til integrering og inkludering er viktig i planen, og skal prioriterast. Andre tverrfaglege perspektiv skal gi kultur ein innfallsvinkel til det breie politiske arbeidet.

1.2.2. Dialogverktøy

Planen skal samordne sprikande sektormynde. Den skal vere bindeledd mellom kommunane, fylkeskommunen og staten. Planen skal også vere retningsgivande for samordna innsats og verkemiddelbruk frå offentlege aktørar og sivilsamfunn. For å få til dette må planen vere eit verktøy for felles planlegging og gjennomføring. Gode relasjonar mellom det offentlege og eit stort og omfangsrikt kulturliv, er ein føresetnad for å utvikle kulturtilboda i samsvar med planen sine ambisjonar. Gode arenaer for samhandling vil, etter at planen er vedteke, skape dynamikk og betre samarbeid mellom offentlege og private aktørar.

1.2.3. Bygd på kunnskap

Kunnskap skal vere grunnlaget for ei systematisk og planmessig kulturutvikling i Vestland. Å jobbe kunnskapsbasert er å ta faglege avgjerder basert på forskning og erfaring, og med ei forståing av brukarane sine ønske og behov. Behova for god kunnskap om no-situasjonen, relevante utviklingstrekk og aktuelle utfordringar i Vestland er felles for både offentleg og privat sektor samt kulturaktørane. Med denne kunnskapen i botn vert planen sine mål og satsingar etablerte.

1.3. Visjon og mål

Visjon: Kultur bygger samfunn!

Hovudmål: Fridom og høve til skaping, oppleving og deltaking

1.4. Satsingsområde

Tema 1 **Vestland – ein leiande region for kultur, idrett og frivilligheit**: Korleis kan kultur vere ein ressurs og inspirasjon i samfunnsutviklinga?

Tema 2 **Berekraft**: Kva kraft kan kultur vere i realiseringa av FN sine berekraftsmål, og korleis kan krevjande utfordringar by på moglegheiter for framtida?

Tema 3 **Deltaking, demokrati og mangfald**: Korleis bidreg kultur til eit ope, inkluderande og mangfaldig samfunn?

Tema 4 **Verdiskaping**: Korleis skapar kultur sosial, miljømessig og økonomisk verdi for folk og samfunn?

Tema 5 **Kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling**: Korleis gir kultur kunnskap og kva kunnskap treng kulturen?

2. Føresetnader for planen

2.1. Berekraftsmåla og kulturpolitikken

Regjeringa utarbeider kvart 4. år nasjonale forventningar til planlegginga i fylkeskommunar og kommunar. *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019–2023* legg særleg vekt på følgjande utfordringar:

- å skape eit berekraftig velferdssamfunn
- å skape eit økologisk berekraftig samfunn
- å skape eit sosialt berekraftig samfunn
- å skape eit trygt samfunn for alle

Regjeringa sine forventningar spring ut frå realiseringa av FN sine berekraftsmål. Dette krev omstilling av samfunnet. Måla er globale, men løysingane er lokale. Berekraftsmåla skal vere førande for samfunnsutviklinga i Vestland. Den regionale planen vil omsetje desse i ein kulturpolitisk kontekst.

Måla får fram korleis miljømessige, sosiale og økonomiske dimensjonar ved berekraft heng saman og påverkar kvarandre. Det er avgjerande å sjå måla i samanheng på tvers av fag og sektorar. Kulturfeltet kan bidra til realiseringa av alle måla, men har eit særleg potensiale for å skape sosial berekraft. Her kan kultur utfylle andre samfunnssektorar.

Berekraftsmål 17, *Samarbeid for å nå måla*, er mellom dei viktigaste. Kulturen si kraft til å skape og oppretthalde ytringsfridom, meningsmangfald og demokratiske arenaer er viktig i realisering av målet. Eit uttrykt hovudprinsipp er at ingen skal utelatast (*Leaving no one behind*). Å satse på kultur fremjar dette, om det gjeld å fjerne tersklar for deltaking, styrkje den kulturelle grunnmuren i lokalsamfunna, eller ha eit godt tilbod av arenaer der folk kan møtast og samarbeide. Kultur kan jamvel stimulere til

nyskaping og innovasjon, og i særleg grad fremje mangfald og deltaking. Gode tilhøve mellom privat og offentlig sektor, frivilligheit, kulturliv og innbyggjarar, og i offentlig forvaltning er føresetnaden. Det kallar på gode samarbeid, nettverk og partnerskap for å realisere berekraftsmåla.

2.2. Regionale mål

Regional utviklingsplan for Vestland 2020-2024 definerer langsiktige mål for samfunnsutviklinga og prioriterer strategiar for å nå måla. Mål og satsingar i regional plan for kultur, idrett og frivilligheit bygger på utviklingsplanen.

Mål 1. Vestland som det leiande verdiskapingsfylket og nasjonal pådrivar for eit regionalisert og desentralisert Noreg

Strategiar:

- 1.1 Vestland fylke skal medverke til å minimere skadeverknadane, både på kort og lang sikt, som følgje av pålagde tiltak knytt til handteringa av koronapandemien.
- 1.2 Vestland skal medverke til at det vert skapt nye arbeidsplassar gjennom omstilling, grøn konkurransekraft og entreprenørskap.
- 1.3 Vestland skal utvikle eit framtidsretta og inkluderande arbeids og næringsliv basert på regionale fortrinn, forskning og innovasjon.
- 1.4 Vestland fylke skal aktivt søke dei moglegheitene som ligg i regionreforma, og også styrke det regionale folkestyret

Mål 2. Klima og miljø som premiss for samfunnsutvikling

Strategiar:

- 2.1 Vestland skal vere ein pådrivar for klimaomstilling og nullutslepp innan 2030.
- 2.2 Vestland skal sikre infrastruktur og forvalte viktige natur-, landskaps- og kulturverdiar.
- 2.3 Vestland skal bidra til å nå klima- og miljømåla gjennom offentlege innkjøp

Mål 3. Lokalsamfunn som ramme for gode kvardagsliv

Strategiar:

- 3.1 Vestland skal utvikle menneskevenlege og levande lokalsamfunn basert på stadeigne ressursar og kvalitetar.
- 3.2 Bergen og dei regionale sentra skal utviklast til attraktive sentra, og fungere som ei drivkraft for utvikling i heile fylket.
- 3.3 Vestland skal utvikle fysisk og digital infrastruktur som sikrar mobilitet og digitale tenester.

Mål 4. Like moglegheiter til å delta i verdiskaping

Strategiar:

- 4.1 Vestland skal fremje opne og inkluderande arenaer for deltaking i kultur, frivillig arbeid og sivilsamfunn.
- 4.2 Vestland skal utvikle eit meir inkluderande og aldersvenleg samfunn som grunnlag for verdiskaping.
- 4.3 Vestland skal sikre deltaking gjennom trygg oppvekst, utdanning og livslang læring.

2.3. Samanheng mellom regionale og kommunale planar

Kultur er eit lovpålagt ansvarsområde i både fylkeskommunen og i kommunane. Å styrke kulturen si rolle i Vestland inneber at ein samla kommunesektor set kultur fram som tema i eiga planlegging. Det er naturleg at det er samanheng mellom regionale prioriteringar, slik det kjem til uttrykk i denne planen, og prioriteringane som følger av kommunale planar.

God samanheng mellom regionale og lokale planar gjer offentleg innsats meir effektiv. Om ein ønskjer å gi kulturlivet best moglege vilkår, skal løyse utfordringar innan inkludering og mangfald, fremje auka aktivitet, etablere møteplassar, eller stimulere innovasjon og utvikling: Å styrke og utvikle samarbeid på tvers av offentleg sektor vert sentralt i kulturarbeidet i planperioden.

2.4. Tilhøvet til andre regionale planar

Regionale planar skal utarbeidast der det er behov for regional samordning. I hovudsak er dette tema som gjeld fleire forvaltningsnivå og sektorar. Kulturfeltet som vert omhandla i denne planen står i samband med andre regionale planar:

- Folkehelseplanane i Hordaland og Sogn og Fjordane
- Regional klimaplan for Vestland
- Regional plan for innovasjon og næringsutvikling 2021 - 2033
- Regional transportplan for Vestland fylke 2022 – 2033

I neste planperiode er det vedteke at ein skal utarbeide regional plan for areal, natur- og kulturminnerressursar. I denne planperioden vert det utarbeidd eit kunnskapsgrunnlag for den komande planen.

I Utviklingsplan for Vestland 2020-2024 er det eit mål å avgrense talet på regionale planar og temaplanar, og å sjå planar meir i samanheng. Ei forenkling og samordning av plansystemet vil gi ei meir heilskapleg planlegging der ein ser samfunnsplanlegginga i samanheng. Det vert også enklare å forhalda seg til færre planar.

Trong for eigne temaplanar og strategiar blir vurdert i samband med utarbeiding av handlingsprogrammet til denne planen.

3. Kulturpolitikk og samfunnsutvikling

3.1. Ulike kulturomgrep

Heilt frå dei første statlege kulturmeldingane på 1970-talet, har det utvida kulturomgrepet ramma inn den offentlege kulturinnsatsen. Dette var ein motreaksjon på skiljet mellom «høg og låg kultur». Kultur vart sett på som levemåte og som middel for trivsel og livskvalitet, altså eit velferdsgode som alle innbyggjarane hadde rett på.

På 1990-talet vart ein motreaksjon definert gjennom fornya vektlegging av kulturen sin eigenverdi. Frie og mangfaldige kulturuttrykk representerer i seg sjølv ein verdi og eit ideal.

Kulturutgreiinga frå 2014 lanserte *Ytringskultur* som eit nytt og alternativt omgrep, der kultur ikkje lenger vart sett på som ein altomfattande dimensjon ved samfunnet, men som eit eige praksisfelt der symbolsk kommunikasjon og ytringsfridom var sentralt. Ytringskulturen vart no delt i innhaldsbeskriving, kulturarv og kunstnarleg verksemd.

Stortingsmelding 8, (2018-2019) *Kulturens kraft* bygger på kulturutgreiinga, men peiker på målet om å skape kunst- og kulturuttrykk av ypparste kvalitet som grunnlag for kulturpolitikken. Den samfunnsbyggjande krafta i kulturen er sideverknader og meirverdi. Samfunns målet er definert som «*Eit levande demokrati der alle er frie til å ytre seg, og der mangfald, skaparkraft og kreativitet er høgt verdsett. Eit inkluderande samfunn der kultur av ypparste kvalitet inspirerer, samlar og lærer oss om oss sjølv og omverda.*»

Desse omgrepa og definisjonane er relevante i vår samanheng. Dei er også grunnlag for planen sitt syn på kultur og kulturplanlegging. Planen legg det utvida kulturomgrepet til grunn. Kultur spenner frå idrett og friluftsliv og frivillig sektor til smalare uttrykk og kunstformer. Kulturen sin eigenverdi er sjølv sagt. Ytringskulturen legitimerer kvifor samfunnet skal prioritere kultur som grunnlag for demokrati, sosial og økonomisk berekraft. Kulturlivet sine mangfaldige ytringar viser oss eit meiningsmangfald og trener oss i å leve i eit usemjefellesskap. Her ligg også grunngevinga om ei satsing på kulturarv og kunstnarleg verksemd. Kvalitetsomgrepet frå *Kulturens kraft* inviterer til ei satsing på eit fritt og uavhengig kulturliv.

3.2. Eigenverdi og samfunnsverdi

Kulturpolitikk handlar om å peike på verdiar, og utvikle mål, prioriteringar og verkemiddel som gjer kultur til ein integrert del av samfunnsutviklinga. Planen bygger på synet om at det er kulturen sin eigenverdi som først og fremst må ligge til grunn for politikktutforminga, for offentlig satsing og prioritering av verkemidlar.

Einsidig fokus på at kultur skal ha samfunns- og nytteverdi kan dra kulturpolitikken til ein posisjon der kultur vert eit instrument for å nå andre mål, t.d. økonomisk vinst, sysselsetting, reiselivsutvikling og liknande. Dette kan verka innsnevrande på målet om eit rikt og mangfaldig kulturliv som fritt vel retning og uttrykk.

Men, eigenverdien er likevel eit grunnlag for å skape berekraftig nytteverdi for den enkelte og samfunnet. Eit fritt kulturliv kan utfordre og overraske, og fremmer verdiar som skapar sosial og demokratisk berekraft. Kulturuttrykk og ytringsfridom fremmer verdiar som skapar sosial og demokratisk berekraft. Slik vert kulturen ei samfunnsbyggjande kraft. Dette er i samsvar med kulturomgrepet i Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida*. Kulturen er grunnlagt i eigenverdien, men vil likevel skape meirverdi, t.d. i kulturnæringane, kan gi auka livskvalitet og bulyst, og ha effekt for folkehelse, stadutvikling, reiseliv og integrering.

3.3. Armlengds avstand

Kultur har evna til å røre ved oss som enkeltmenneske, men også til å sette lys på aktuelle samfunnsutfordringar. Dette gjer kulturfeltet til ein særleg arena for frie og mangfaldige ytringar. Desse kan stadfeste eller utfordre trekk ved eige samfunn. Å ha rom for slik usemje er eit grunntrekk ved samfunn som hegner om ytringsfridomen.

Offentlege løyvingar til sektoren bør difor gis utan politiske bindingar for produksjon, formidling eller uttrykk. Offentlege styresmakter formulerer retning og overordna mål for kulturfeltet og stiller økonomiske midlar til rådvelde. Dette er grunnlaget for kulturinstitusjonane og det omfangsrike frivilligfeltet si frie, men viktige, samfunnsrolle. Regional plan for kultur, idrett og frivilligheit legg dette synet til grunn. Det skal vere armlengds avstand mellom politiske organ og den frie kunstnarlege og kulturfaglege utøvinga. På denne måten sikrast og styrkast kulturen sin eigenverdi og kulturen si samfunnsbyggjande kraft.

Prinsippet om armlengds avstand skal sikre frie val innan alle fagfelta til denne planen, uavhengig av politiske føringar og påverknad frå private/andre interesser. Balansen mellom offentlig styring og kulturen sin fridom har vore eit ideologisk bakteppe i etterkrigstida sin kulturpolitikk. Mykje av kulturen i Noreg er finansiert av offentlege midlar, og det er ei vanleg oppfatning at dette er med på å sikre demokrati, mangfald og tilgang for alle. Det er ein grunnregel at politiske organ ikkje skal gripe inn i kunstnarlege avgjerder eller utfordre kultur- og organisasjonslivet sin autonomi.

Dette har tydeleggjort kunst- og kulturinstitusjonane, og det omfangsrike frivilligfeltet si frie, men viktige samfunnsrolle. Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida* bygger på dette synet, og held fram eit fritt kulturliv som sjølv føresetnaden for danninga av eit ope og demokratisk samfunn.

Ei rekke saker kan utfordre balansen mellom offentlig styring og kulturen sin fridom. Styresmaktene kan ha politiske forventingar til kultur i løysinga av ulike samfunnsutfordringar, t.d. å ta vare på marginale og underrepresenterte grupper i kultursektoren. Så lenge målet om styrka mangfald i kultursektoren ikkje står i motsetnad til eit fritt kunstnarleg skjønns vil det vere akseptabelt å stille slike krav. Armlengds avstand inneber at det faglege skjønnet må utøvast av dei med fagleg kompetanse. Elles må ein kunne stille dei same krava til kulturlivet som gjeld for anna samfunnsliv.

Eit sentralt spørsmål er kva som føreset faglege skjønns og kva som påverkar det faglege handlingsrommet? Likeins om armlengds avstand berre gjeld dei faglege og innhaldsmessige vala, eller om politisk styring også kjem til syne på anna vis? Døme kan vere kor spesifikke offentlege løyvingar skal vere, korleis ein formulerer tildelingsbrev, eller korleis eigarstyring eller oppnemning til styre og råd vert praktisert. Det er viktig at det vert ført ein open debatt om kva forventingar ein har til kulturlivet og kva forpliktingar ein har som mottakar av offentlig støtte. Debatten rundt kva verdiar og prinsipp som skal vere førande i kulturpolitikken må vere levande. Slik skapar ein medvit, kunnskap, eigarskap og

initiativ, og bygger forståing for eigne og andre si rolle. Dette skal vere grunnleggande for kulturpolitikken som gjeld Vestland.

3.4. Nasjonal pådrivar for kulturpolitikken

Kulturpolitikk er å utvikle verdiar, mål, prioriteringar og verkemiddel og skal definere kultur som ein integrert del av samfunnsutviklinga. Kulturpolitikken skal gi retning, mobilisere og sette mål og ambisjonar for feltet. I demokratisk perspektiv skal kulturpolitikken også ta i vare yringsfridom for alle og gi eit mindretalsvern for marginale kulturuttrykk. Ein skal syte for at alle har tilgang til kultur, samt at ulike uttrykk kjem til orde.

Det er eit politisk ansvar å sette kultur på dagsorden. I Vestland skal kulturpolitikken spele ei viktig samfunnsrolle, vere relevant og bidra til å bygge samfunnet. Kulturlova fastlegg offentlege styresmakter sitt ansvar for å fremje og legge til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd slik at alle kan få høve til å delta i og oppleve eit mangfald av kulturuttrykk. Det er gitt oppgåver til alle forvaltningsnivå, der ein skal syte for relevante verkemiddel til tiltak som legg til rette for aktivitet på alle nivå.

Kulturlova er ei rammelov som gir generelt ansvar. I tillegg styrer ei rekke andre særlover offentleg verksemd innan kultur, idrett og frivilligheit. Dette gjeld t.d. lov om kulturminne og kulturmiljø, arkivlova, biblioteklova, lov om folkehelse, friluftsløva og lov om pengespel.

Nasjonal kulturpolitikk er summen av stat, fylkeskommune og kommunane sin innsats. Dette krev god samhandling mellom dei tre forvaltningsnivåa om kulturpolitiske prioriteringar. Staten må i større grad harmonisere innsatsen i samsvar med regionale prioriteringar. Dette kan t.d. gjelde finansiering av kulturinstitusjonar og større investeringar, eller å etablere samarbeidsmodellar mellom kommune og stat. Fylkeskommune og kommunar må på same vis samarbeide slik at ein kan løyse felles utfordringar til beste for innbyggjarane. Betre samanheng mellom forvaltningsnivåa sine prioriteringar vil kunne gi betre lokal tilpassing, betre utnytting av ressursar og motverke silotenking.

Dette følger opp «Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging» frå 2020:

«Fylkeskommunene og kommunene ivaretar kunst og kultur som del av kommunale og fylkeskommunal planlegging, og legger til rette for et fritt og uavhengig kulturliv. (...) Regjeringen ønsker at regional og lokal samfunns- og arealplanlegging skal være basert på en på en dialog mellom alle parter, der også staten deltar».

Det er naturleg at Oslo har viktige hovudstadsfunksjonar på kulturfeltet, men det trengst fleire, tunge kulturelle sentrum som skapar mangfald og som kan by på fleire perspektiv og uttrykk. Her har både institusjonane og fylkeskommunen tatt til orde for å rette opp skeivdelinga ein ser i finansieringa av kulturinstitusjonar i og utanfor hovudstaden. Vestland er eit sterkt kulturfylke som i nasjonal målestokk representerer eit andre tyngdepunkt. Ein må kunne rekne med at staten også bidreg til å utvikle denne posisjonen. Ei rekke kunstnarar, institusjonar, prosjekt og arrangement i Vestland markerer seg i nasjonal og internasjonal samanheng. Det er avgjerande at Vestland får statleg finansiering av desse miljøa og at dei vert vidareutvikla i forståing med lokale og regionale interesser. Staten må ta eit stort ansvar for finansiering av denne kulturelle infrastrukturen. Det stiller høge krav til samspelet med kommunane og Vestland fylkeskommune.

3.5. Regionalt ansvar og regional verdi

Dei tre forvaltningsnivåa skal ha relevante kulturpolitiske verkemiddel og støtteordningar, jf. kulturlova. For at forvaltningsnivåa skal utfylle og styrke kvarandre, trengs ei klargjering av grensene for det ansvaret som staten, fylkeskommunen og kommunane har kvar for seg, og korleis dei skal samarbeide.

Staten har ansvar for overordna politikk og lovgiving, med overordna fordeling av økonomiske midlar, nasjonale mål, samordning, utjamning og kontroll. Fylkeskommunen ligg mellom kommune og stat, har eigne lovheimla oppgåver, og tek gjerne ansvar for det som skjer på tvers av kommunegrensene. Fylkeskommunen si rolle som regional samfunnsutviklar er sterkare vektlagt i plan- og bygningslova enn tidlegare, dette gjeld også kulturfeltet der dei nasjonale forventningane til regional planlegging på kulturfeltet er styrka. Kommunane har ansvar for meir direkte tenesteyting til innbyggjarane, frivillig sektor, og lokal tilrettelegging av kulturverksemd. I Norge er kommunane sine løyvingar til kultur større enn stat og fylkeskommune til saman. Slik er kommunane den viktigaste aktøren for eit variert kulturliv, idrett og frivilligheit. Dei har også ansvar for den kulturelle grunnmuren som er basis for innbyggjarane sitt kulturtilbod. I Vestland er kommunane den viktigaste offentlege aktøren for å skape ei brei kulturutvikling.

Grensene mellom forvaltningsnivåa sine ansvar kan vere krevjande å forstå. Staten skal ha eit nasjonalt blikk, fylkeskommunane eit regionalt, og kommunane ansvar for det som er lokalt. I mange tilfelle ser ein at staten sine etatar går heilt ned i lokale ansvar og spørsmål, medan ein kommune kan ta stort ansvar for nasjonale tiltak. Fylkeskommunen treng på si side å tydeleggjere kva som er regionalt. Tydinga av det regionale er ofte gjenstand for drøfting i politiske fora, gjerne i samband med tilskotsforvaltning. Tilbakemelding frå kulturlivet er at det kan vere vanskeleg å forstå kva regionale interesser som utløyser fylkeskommunale tilskot til prosjekt og tiltak eller til drift.

3.6. Regional rolle

Fylkeskommunen si regionale rolle er nedfelt m.a. i plan og bygningslova. Omsynet til det regionale er ein føresetnad for tildelingar av tilskot til drift og prosjekt og tiltak. Det ligg to prinsipielle hovudkriterium til grunn for omgrepet «regionalt»:

Geografisk kriterium: geografisk nedslagsfelt og verkeområde.

Her er spørsmålet om den aktuelle verksemda omfattar fleire kommunar og/eller om tiltaket vert gjennomført eller har deltaking frå fleire kommunar. Eit døme kan vere tilskot til turneringar eller oppsettingar som vert gjennomført fleire stader i fylket.

Som nemnt over, skal reint lokale føremål takast hand om lokalt, og vere eit kommunalt/lokalt hovudansvar.

Funksjonskriterium: regional funksjon i kraft av oppdrag, storleik, fagleg tyngd, kvalitet og særpreg.

Dette tek utgangspunkt i innhaldet i og karakteren til verksemda/tiltaket og kva verdi dette har lokalt, regionalt og i nokre tilfelle nasjonalt og internasjonalt. For større sentrale institusjonar følgjer det av verksemda sitt omfang, faglege tyngd og tyding for bebuarar i fylket at den har ein slik regional funksjon. Storleik og omfang treng ikkje vere avgjerande. Omsynet til fagleg kvalitet og graden av nyskaping m.m. kan også ligge til grunn for at ein institusjon eller eit tiltak har ei regional rolle; ei rolle utover det reint lokale. Også der det gjeld særleg smale felt, kan ein institusjon eller eit tiltak ha ein regional funksjon i kraft av det å vere unik, eksklusiv og ha særlege kvalitetar.

Ved vurderinga av om kravet til regional tyding er oppfylt i det ein skilde høvet, vil det i praksis ofte vere naturleg å sjå desse to meir grunnleggande kriteria i samanheng.

Med grunnlag i denne forståinga kan ein avgrense og harmonisere det regionale ansvaret med kommunane og staten. Dette inneber at fylkeskommunen til dømes ikkje skal tildele tilskot ut frå ei lokalpolitisk grunngeving. Dette vil vere eit kommunalt ansvar. Fylkeskommunal kulturpolitikk skal heller ikkje vere ein erstatning for manglande eller mangelfull kommunal eller statleg kulturpolitikk. Samstundes skal fylkeskommunen, i samarbeid med kommune, stat eller private, medverke på ein måte som samla sett gir betre finansiering. Føresetnaden er at fylkeskommunen sitt bidrag speglar og tek hand om ei regional interesse og prioritering.

Ein strategi for å styrke dialogen om ansvarsfordeling er at fylkeskommunen tek ansvar for drøfting og samhandling med staten og kommunane.

3.7. Kulturpolitiske verkemiddel

Fylkeskommunen

Demokratisk aktør <ul style="list-style-type: none"> • Uttorme og iverksette kulturpolitikk 	Tjenesteleverandør <ul style="list-style-type: none"> • Den kulturelle skolesekken • Kulturfag i videregående skoler • Regionale bibliotekoppgaver og bibliotek i videregående skole • Konkrete utviklings- og/eller formidlingsprosjekt • Regional Ung Kultur Motes 	Myndighetsutøver <ul style="list-style-type: none"> • Lov om offentlege styresmakers ansvar for kulturverksømd • Lov om kulturminner • Lov om arkiv • Lov om språk 	Samfunnsutviklingsrolle <ul style="list-style-type: none"> • Planer og strategier • Økonomiske tilskudd • Utøve eierskap med styringsdialog • Utvikle kunnskapsgrunnlag • Bistå med kompetanse og veiledning • Utvikle nettverk og dialogarenaer • Priser og stipend • Regionale forskningsfond
--	---	--	---

Kommunen

Demokratisk aktør <ul style="list-style-type: none"> • Uttorme og iverksette kulturpolitikk 	Tjenesteleverandør <ul style="list-style-type: none"> • Kulturskole • Kulturhus • Frivilligsentral • Museum og bygdetur • Lokal Ung Kultur Motes • Lokal kulturell skolesekk • Konkrete utviklings- og formidlingsprosjekt • Folkebibliotek og bibliotek i grunnskolen • Kulturfag i grunnskolen • Ungdomsklubber • Kino 	Myndighetsutøver <ul style="list-style-type: none"> • Lov om offentlege styresmakers for kulturverksømd • Lov om grunnskolen og den videregående opplærings, som i § 13-6 sier at alle kommuner skal ha et kulturskoletilbud • Lov om folkebibliotek som sier at alle kommuner skal ha et folkebibliotek • Lov om språk 	Samfunnsutviklingsrolle <ul style="list-style-type: none"> • Planer og strategier • Økonomiske tilskudd • Utøve eierskap med styringsdialog • Utvikle kunnskapsgrunnlag • Bistå med kompetanse og veiledning • Utvikle nettverk og dialogarenaer • Priser og stipend
--	---	---	---

KS' sin vegleiar «Hvordan utvikle lokal og regional kulturpolitikk?» oppsummerer kommune og fylkeskommune sine kulturoppgaver

4. Utfordringar i Vestland

I samband med utarbeiding av Utviklingsplan for Vestland 2020 – 2024, vart det utarbeidd eit kunnskapsgrunnlag, jf. rapportane *Vestland Statistikk og utviklingstrekk*, *Vestland Utfordringar for fylket og regionane*, samt *Vestland Folkehelseoversikt 2019 – 2023*. På grunnlag av denne kunnskapen, og kartlegging under planarbeidet, har ein følgjande hovudutfordringar på kulturområdet:

4.1. Grøn omstilling og berekraft

Klimaendring er ei stor og felles utfordring. Vestlandet opplever konsekvensane av å måtte tilpasse busetnad, matproduksjon og infrastruktur til ein ny situasjon. Arbeid med å nå klimamåla er difor prioritert i planperioden. Det er eit nasjonalt mål å redusere CO₂-utsleppa med minimum 50% frå 1990-nivå. Grøn omstilling til eit berekraftig samfunn er avhengig av at flest mogleg har kunnskap og kompetanse om korleis ein bør handle for å gjere klimariktige val og prioriteringar.

Dette gjeld også kulturområdet. Berekraftsmåla er ein raud tråd i planlegginga av framtida sitt Vestland. Kulturfeltet si evne til innovasjon og omstilling og miljømessig, kulturell og sosial verdiskaping, gjer kultur til ein sterk ressurs for å løyse aktuelle berekraftsutfordringar. Mellom desse er:

- *Klimaendring*
- *Arealpress, tap av natur- og kulturverdiar*
- *Kulturlandskap og skjøtsel*
- *Ombruk, nybygg og rehabilitering av bygg og anlegg*
- *Grøne arrangement*
- *Kulturell og kreativ næring, opplevingsnæring*
- *Press på møteplassar og arenaer for profesjonell og frivillig verksemd*
- *Møteplassar for born og unge som er tilpassa behov og økonomi*

Om ein er oppteken av tapet av natur- og kulturverdiar, kulturlandskap som forsvinn, ynskjer å redusere klimaavtrykket for kulturarrangement og festivalar, eller å fremje gjenbruk og berekraftig vedlikehald: Grøn omstilling er ei grunnleggande utfordring i planperioden, og påverkar eit samla kulturområde. Å gi gode svar på slike spørsmål krev nytenking og samarbeid

4.2. Balansert areal og naturressursbruk

Kulturlandskapet i Vestland er forma gjennom menneske sitt samspel med naturen gjennom tusenvis av år. Spora etter bonden i landskapet finn ein i artsmangfaldet, husa, steingardane, ferdslevegane, og gravminna. Kombinasjonen av innmark, utmark og tun gir ein kulturhistorisk dimensjon med store kulturelle og biologiske verdiar. Denne kultur- og naturarven er sett under press i store deler av fylket.

Arealendring er den viktigaste årsaka til tap av artar og naturtypar i Noreg. Kulturlandskapet er attraktivt for ny busetnad og hyttefelt. Strandsona er under aukande press frå utbyggings- og næringsformål, sjølv om denne har eit særskilt vern direkte nedfelt i lovverket. Fjellområda og fjordlandskapet er i likskap med strandsona utsett for arealpress, t.d. gjennom utvikling av fornybar energi gjennom vasskraft og vindkraft.

Allemannsretten er eit gratis fellesgode og ein del av den norske kulturarven. Samstundes legg friluftslova òg vekt på allemansplikane og sporlaus ferdsel. Den største allmenningen Noreg har, er knytt til sjø og havområda som strekkjer seg frå kystlina og 200 nautiske mil ut i havet.

Arrangement og reiseliv trekker til seg mange besøkande, der også kulturmiljø vert profilert i samband med kulturbasert reiseliv og opplevingsnæringar. Besøksmål kan gi store inntekter, men også slitasje på kulturarv og naturarv.

Kulturarven representerer notida si forankring til historia. Vårt samfunn står på våre forgjengarar sine skuldrar. Fortida gir læring og oppleving. Nettopp difor er det fundamentalt viktig å verne om denne arven.

Arkiva representerer den historiske og kulturelle forankringa til innbyggjarane i Vestland. Kulturarven, både den materielle og den immaterielle, gir innsikt i levestett og endring og grunnlag for forståinga av vår eiga tid. Dei private arkiva har ikkje lovheimla vern og det er difor viktig at ein i fellesskap vernar om desse. På den måten sikrar ein at den kulturhistoria vert teken vare på og formidla i framtida.

Det er eit nært forhold mellom friluftsliv og verdiskaping basert på natur- og kulturarven. Når turstiar blir arena for masseturisme, kan konsekvensen bli tap av natur. Miljømessig verdiskaping handlar om å styrke kvalitetane og verdiane knytt til kulturmiljø og natur. Desse verdiane må skjøttast og vernast slik at både kulturarv og naturmangfald vert sikra mot konsekvensane av overforbruk.

4.3. Digitalisering

Det norske skriftspråket, og i høg grad nynorsk, er sett under press gjennom auka digitalisering. Det manglar til dømes nynorsk digital terminologi i skulen og academia, i arbeidslivet og på fritidsarenaene. Det offentlege, næringslivet og sivilsamfunnet kan motverke dette som forbrukarar og ved verne om og styrke verdiane knytt til språkleg mangfald. God tilgang til offentleg informasjon og tenester på eige språk er ein demokratisk rett og ein av føresetnadene for at velferdsstaten skal fungere.

Demokratisk tilgang til kulturarven er eit viktig mål og prinsipp både nasjonalt og regionalt. Det er stort etterslep når det gjeld digitalisering av kulturarven i Vestland. Dette er ressurskrevjande arbeid som må prioriterast. Samlingar i arkiv, bibliotek og museum er ein del av det kollektive minnet vårt. Kulturarven er ein ressurs for forskning, undervisning og for kultur- og samfunnsutvikling. Digitalisering sikrar kulturarven og gjer den tilgjengeleg.

Digitalisert materiale må i hovudsak gjerast tilgjengeleg under frie lisensar. Ein digital allmenning med fritt materiale vil vere ein stor ressurs for mange aktørar. For å lukkast med demokratisering av kunnskap må offentleg sektor og aktørane i kultursektoren samarbeide både med kvarandre og med frivilligheita. Digital delingskultur gir grunnlag for vekst og nyskaping i kultur- og samfunnsliv. Dette krev kompetanse om balansen mellom opphavsrett, omsynet til personvern og fri bruk.

Det er mange uløyste spørsmål knytt til digitalisering av kulturarrangement og andre former for formidling. Det ligg ei utfordring i skjæringspunktet mellom digitale løysingar og ivaretaking av den levande kulturen.

Skiljet mellom privat og offentleg, eller mellom digital og fysisk kultur kan opplevast framand, særleg for barn og unge i dag, og kan i praksis ha liten tyding. Kulturpolitikken må utforske, bygge opp under og nytte seg av høva som ligg i barne- og ungdomskulturen, kanskje særleg bruken av digitale plattformer og viljen til interaksjon, samskaping og medverknad.

Samstundes kan digitale tilbod representere utfordringar mot demokrati og fellesskap. Det er ei utfordring å styrka kompetanse og evne til kritisk refleksjon i møtet med den digitale kvardagen.

4.4. Kompetanse og kunnskap

Kulturutviklinga i Vestland må vere basert på kunnskap. Mykje av kunnskaps- og dataproduksjonen skjer i regi av Statistisk sentralbyrå (KOSTRA) eller i spreidde forskingsinitiativ. Denne kunnskapen er ofte grovmaske, og kan berre i varierende grad gi detaljert innsikt om det som pregar kulturlivet i Vestland. Det er ei stor utfordring når ein skal forme treffsikker politikk for å løyse aktuelle utfordringar, særleg i kommunal sektor.

Det er nødvendig med felles innsats i offentleg forvaltning slik at kunnskapsprodusentane, m.a. SSB, leverer meir brukande og målretta kunnskap. Det er nødvendig med forsterka satsing på forskings- og utviklingsarbeid (FoU) i kommunane og fylkeskommunen og samarbeid med akademien. Ein stor del av kulturfeltet har utviklingsarbeid som ein vesentleg del av si verksemd, og det er vonleg potensial for auka samarbeid og nettverksaktivitet mellom forskarmiljøa og praksisfeltet. Dette kan til dømes føre forskingsinstitusjonane tettare på dei reelle kunnskapsbehova, og i tillegg vere til hjelp for å spreie aktuell forskning og ny kunnskap i kulturfeltet.

Grunnlaget for å bli kunstnar eller kulturarbeidar vert for mange lagt via deltaking i frivillige lag og organisasjonar, i grunnskulen, kulturskulen eller i møtet med Den kulturelle skulesekken. I Vestland er det stor variasjon i kommunale tenester på kulturområdet, til dømes har mange kulturskular lange ventelister. Dermed er det mange born og unge i Vestland som ikkje møter profesjonelle utøvarar i tidleg alder, og heller ikkje opplever kunst- og kulturverksemd som eit mogleg yrkesval.

Rekruttering og talentutvikling er viktig om ein skal vere leiande innan eit felt. Det er viktig at unge utøvarar kan kombinere ei satsing innan idrett eller estetiske fag med utdanning. Utvikling av utøvarar og trenarar/lærarar i vidaregåande skular vil auke kunnskapsnivået, samstundes som det vil gi fleire utøvarar, trenarar og leiarar inn i toppidrett eller kulturuttrykk på sikt.

På høgare nivå er Universitetet i Bergen, Høgskulen på Vestlandet og Ole Bull akademiet er utdanningsinstitusjonar som samarbeider med kulturlivet. Det er ei målsetting å vidareutvikle samarbeidet mellom vidaregåande opplæring, utdanningsinstitusjonane og kulturinstitusjonane.

4.5. Attraktive stader og gode nærmiljø

Tilgangen til tenlege arenaer er ein føresetnad for eit aktivt kulturliv. Idretten må ha gode rammer for fysisk aktivitet, friluftslivet har behov for tilrettelegging, og frivillig og profesjonelt kulturliv treng fysiske arenaer i byar, tettstader og lokalsamfunn. I Vestland er det store etterslep når det gjeld kulturhus, konsertlokale, bibliotek, idrettsanlegg, symjehallar, museum og magasin. Dette er av dei viktigaste utfordringane i planperioden. System for deling, sambruk og fleirbruk må utviklast, men det er ei kulturpolitisk utfordring å legge til rette eksisterande eller å utvikle nye arenaer.

Det er viktig å vurdere klimarekneskapet ved nybygg, gjenbruk og sambruk, og å kunne støtte gode løysingar gjennom målretta tilskotsordningar.

Tilgang til sosiale møteplassar og gode rekreasjonsareal er avgjerande for trivsel og vekst, og dermed psykisk og fysisk helse. Det er ei utfordring i planperioden å styrke tilgangen til eit breitt spekter av

universelle møteplassar, både i nærmiljøet og regionalt, for det organiserte og det eigeninitierte, for frivilligheita og det profesjonelle. Det må vere ei målsetting å bygge ned alle tersklar for deltaking.

Nærfriluftsområde som ein kan nå utan bruk av bil eller buss har stor verdi, både som møteplass og som fremjar av fysisk helse. Mange av dei kjende livsstilsutfordringane kan motverkast av auka fysisk aktivitet.

4.6. Eit fornyande, profesjonelt og frivillig kulturliv

Undersøkingar viser at profesjonelle kunstnarar ofte har dårlegare levkår enn gjennomsnittet. Dette gjeld også i Vestland. Profesjonelle kunstnarar vel ofte å busetje seg i Bergen eller dei største tettstadene. I mindre lokalsamfunn er det mangel på profesjonelle kulturarbeidarar aktørar som kan leve av yrket sitt. Eit større mangfald av slike yrkesutøvarar vil kunne stimulere lokalsamfunna og den kulturelle utviklinga. Det skapar også meir innovative samfunn med eit breitt spekter av kompetanse. Å støtte opp om fleire arbeidsplassar for profesjonelle kunst og kulturarbeidarar er difor eit mål. Eit suksesskriterium for slik vekst kan vere auka samarbeid og kompetanseoverføring mellom dei store institusjonane og det frivillige kulturlivet, og styrking av kunstnarorganisasjonar og fellesskap.

Vestland har tradisjon for eit rikt og desentralisert kulturliv, med eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna. Dei mange festivalane er eit av døma på korleis sjølv mindre lokalsamfunn kan organisere store kulturhendingar med nasjonal tyding. Tilflytting til byane og aldrende befolkning i bygdene utfordrar dette. Korleis kan ein sikre eit desentralisert kulturliv som ressurs for skaping, oppleving og deltaking, og korleis skal offentlege, frivillige og profesjonelle aktørar samarbeide om dette?

Frivillig og profesjonell

Å ta vare på både det spissa profesjonelle kulturlivet og det frivillige kulturlivet samstundes er viktig.

Det ligg eit stort potensial i samskaping mellom profesjonelle og frivillige, til dømes innan festivalar, bevaring av kulturarv, museum, opplæring og ei rekkje andre felt. Frivillig sektor skal vere ein open og inkluderande arena for deltaking og mangfald. Det profesjonelle feltet skal leie vegen inn til kunst, kultur og idrett for barn og unge, og for ålmenta.

Den kulturelle grunnmuren treng profesjonelle aktørar som løfter og utviklar, og profesjonelle utøvarar treng frivillige medspelarar og eit merksemd publikum. Profesjonelle kulturutøvarar og frivilligheit på kulturområdet må styrke kvarandre gjensidig. Det er ei utfordring å fremje kompetansedeling og å skape møteplassar mellom profesjonell og frivillig sektor.

Verdiskaping

Det ligg eit stort potensial i eit sterkare samspel mellom offentleg og privat - og frivillig verksemd. Dei mest sentrale utfordringane er:

- Eit godt utbygt kulturtilbod i heile fylket
- God balanse mellom satsing på kulturelle tyngdepunkt og distrikt
- Sikre deltaking for alle
- Styrking av demokrati og berekraftig samfunnsutvikling
- Grøn omstilling
- Kompetansedeling

Finansiering

Kulturpolitikk er grunnlaget for kulturelt mangfald. Bruk av offentlege midlar til kultur og idrett, sikrar tilgang, medverknad og engasjement og gir eit rikare tilbod enn det forretning og frivilligheit åleine kan oppebere. Tilskot til drift og tiltak frå staten, Vestland fylkeskommune og kommunane vil også i framtida vere av avgjerande betydning for kulturutvikling i fylket. Samtidig ligg det eit stort potensial i eit sterkare samspel mellom offentleg og privat finansiering - og frivillig verksemd, og samspel mellom marknadskrefter og politiske prioriteringar.

4.7. Eit likeverdig samfunn

Demokrati og deltaking

Menneskerettane slår fast at alle har rett til fritt å vere med i det kulturelle livet i samfunnet. Det grunnleggande vilkåret er at alle innbyggjarar skal bli behandla som likeverdige medlemmer i fellesskapet.

Dei sosiale skilnadene i Vestland er aukande. Samfunn med stor ulikskap har oftare lågare tillit mellom folk, svakare sosiale relasjonar, svakare deltaking i demokratiske prosessar og mindre økonomisk stabilitet. Utanforskap og einsemd gir tapt livskvalitet, mens deltaking fremjar sunne og aktive liv.

Ny teknologi og digitalt innhald er med på å endre rammene for korleis vi deler og produserer informasjon. Kanalar som fremjar kunnskap og opplysing taper tidvis for media med digital distribusjon av falske nyhende, rykte og propaganda. Sosiale skilnader kan samanfalle med digitale skilnader i befolkninga.

Den største negative effekten ved pandemien i 2020 og -21, var at den medførte ein kraftig reduksjon i fritidsaktivitetar og sosiale møter, særleg for barn og unge, men og for ålmenta. Også bruken av kulturtilbod har gått tilbake. Det same gjeld deltaking i frivillige organisasjonar. Vi står her ovanfor ei grunnleggande utfordring i planperioden. Kulturpolitikken må medverka til å styrke deltakinga, men må også opne for naudsynt omstilling og utprøving av nye former for meining og fellesskap.

Lokale tilbod der folk bur og lever gir deltaking og engasjement. Dette gjeld særleg for barn- og unge, men det er viktig med godt innarbeidde lågterskeltilbod og gode møteplassar for folk på tvers av alder, etnisitet, språk, kultur og religion. Tal viser at det er ei negativ utvikling i aktive medlemskap i meir tradisjonelle frivillige organisasjonar, medan andre typar organisasjonar veks fram. Eit godt samverke mellom det offentlege, profesjonelle og frivillige blir ei utfordring framover. Deltaking i frivillig verksemd er eit aktivum og ein ressurs for samfunnet og den einskilde.

Å legge større vekt på å nå alle og få fram den rikdomen som mangfald representerer er viktig i heile samfunnet, også innan frivillig verksemd og tilbod til barn og unge. Kulturelt mangfald er ein grunnmur i samfunnet, og ei kjelde til forteljingar, uttrykk og talent.

Fylkestinget har vedteke at Vestland fylke skal vere ei rasismefri sone. Rasisme og diskriminering er demokratiske utfordringar som hindrar mange menneske frå å delta, bli høyrde og bruke sine ressursar i samfunnet på lik linje med andre.

Det er stor skilnad på i kor stor grad menneske er aktive deltakarar i kultur- og idrett, ut frå sosial og kulturell bakgrunn, bustad, funksjonsevne, inntekts- og utdanningsnivå. For at kultur- og idrettslivet skal spele ei rolle i eit inkluderande demokrati, må det vere mangfaldig, ope og representativt.

4.8. Frivilligheit

Interessa for å engasjere seg i frivillig verksemd er i endring. Tilhøvet mellom organisert aktivitet, eigenorganisert fysisk aktivitet og kommersielle interesser er også endra. Desse endringane må ein ta omsyn til.

Folkehelseoversikta i Vestland slår fast at svak økonomi og låg utdanning gir dårlegare livsvilkår og lågare deltaking i organiserte og eigenorganiserte aktivitetar. Funksjonsnivå påverkar deltaking, og innvandrarak deltakar i mindre grad i formaliserte medlemskap og organisasjonsliv.

Oppvekstbarometeret for kommunar i Vestland viser at det i 23 av kommunane i fylket er ungdomsskuleelevar si deltaking i ein fritidsorganisasjon lik resten av landet, 9 kommunar ligg signifikant under og 3 ligg signifikant betre enn landsnivået.

4.9. Integrering og inkludering

Alle innbyggjarane i Vestland skal kunne ta del i aktivitetar uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn. Det er eit kulturpolitisk ansvar å legge til rette for at det finst tilbod som er givande, aktuelle og relevante for alle. Det deltakande, engasjerte og reflekterte mennesket er målet.

Inkludering er tilknytning mellom den einskilde og fellesskapet. Eit mål for heile kultur- og idrettsfeltet er å mobilisere til aktiv deltaking og medborgarskap. Det er stor skilnad på i kva grad menneske er aktive kulturbrukarar og -skaparar. Økonomisk, sosial, kulturell og språkleg bakgrunn, utdanningsnivå og kvar ein bur er faktorar som betyr noko for deltaking i kulturaktivitetar. Ei utfordring er å utvikle kulturfeltet slik at det er mangfaldig, ope og representativt nok til å femne om alle.

I *Vestland – utfordringar for fylket og for regionane, 2019* vert auken i talet på born i familiar med vedvarande låg inntekt framheva som ei urovekkande utvikling. Sameleis veit vi at barn og unge med innvandrarakgrunn kan ha særskilde utfordringar som gjer det vanskeleg å ta del i organiserte kultur- og fritidsaktivitetar på lik linje med andre. Målrretta innsats må til for at desse gruppene skal få del i kulturtilboda.

Det er mange positive utviklingstrekk som kjenneteiknar unge i dag, både når det gjeld livsstil, haldningar, fysisk aktivitet og skuleresultat. Samstundes er graden av trivsel i nærmiljøet lågast blant ungdom, og rapportert einsemd er størst i denne gruppa. Fråfallet i idretten og andre kulturaktivitetar er i denne fasen aukande.

Også deltaking i kulturskulen er avhengig av bakgrunn, og det er fleire jenter enn gutar som nyttar seg av kulturskuletilbodet. Kommunane vert i barne- og ungdomskulturmeldinga oppmoda om å arbeide aktivt for å nå breiare ut med tilbodet. Ei utfordring er å tilby variert og spissa undervisning i kulturskulane også utanfor dei store byane, for slik å imøtekome behova for fordjupingstilbod og talentutvikling i heile fylket.

BUSK-rapporten viser at barn og unge har behov for gode møteplassar i nærmiljøet der dei kan oppleve og framføre kunst og kultur. Frivilligheitsmeldinga trekte fram tilgangen til eigna lokale som ei av hovudutfordringane for frivillig sektor. Dette er ei utfordring som stat, fylkeskommunar og kommunar må løyse i fellesskap og gjennom samarbeid med frivillige organisasjonar og private aktørar.

Digitaliseringa har endra mange sider av oppveksten og kvardagslivet til barn og unge. Digitale plattformer og tenester opnar på den eine sida for å delta, lære og å vere saman, og fjernar hinder som barn og unge med funksjonsnedsetjingar eller sjukdom kan oppleve. På den andre sida kan digitale

arenaer forsterke utanforskap og mobbing. Det er stort behov for at barn og unge utviklar god digital dømmekraft og kritisk medieforståing.

Gruppa eldre utgjer gradvis ein større del av befolkninga. Samfunnet må ta i bruk ressursane i denne gruppa, samstundes som ein legg til rette for at ein kan meistre livet og vere aktiv så lenge som mogleg er viktig. Kvalitetsreforma *Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre* legg til grunn av kommunar og fylkeskommunar må samarbeide om å utvikle tilbod til eldre.

I heile eller delar av livet vil mange vere avhengig av tilrettelegging for å kunne delta og bidra. Universell utforming er grunnleggande for at alle skal kunne delta der ein ynskjer. Universell utforming omfattar t.d. kommunikasjon, fysisk tilgjenge, transport og tilgang på følgjeperson der det er behov for det.

Vestland fylkesting erkjenner at mange menneske i Noreg og Vestland enno blir utsett for strukturell rasisme og diskriminering. Ein sterkare og tydelegare kamp mot rasisme - på alle nivå - er ein føresetnad for å nå målet om å bli eit godt integreringsfylke. Avdekking av strukturell rasisme og kamp mot rasisme må inngå i alt vidare arbeid med integrering og samfunnsplanlegging i Vestland fylke. Vestland skal vere rasismefri sone, og det skal arbeidast fram konkrete framlegg til tiltak som motverkar opplevd individuell og strukturell rasisme. Fylkeskommunen vil invitere alle kommunane, organisasjons- og arbeidslivet, ungdommens fylkesting og kompetanseforum i fylket til samarbeid. I vidare arbeid er det avgjerande å sikre medverknad frå menneske som har opplevd rasisme.

Samfunnets haldningar til kjønnsidentitet har i aukande grad vore gjenstand for offentleg debatt dei siste åra. I Vestland må problemstillingar knytte til dette vere ei sak både for offentleg og privat sektor. Kunnskapsspreiing og erfaringsdeling er viktig for læring og for å motverke utanforskap.

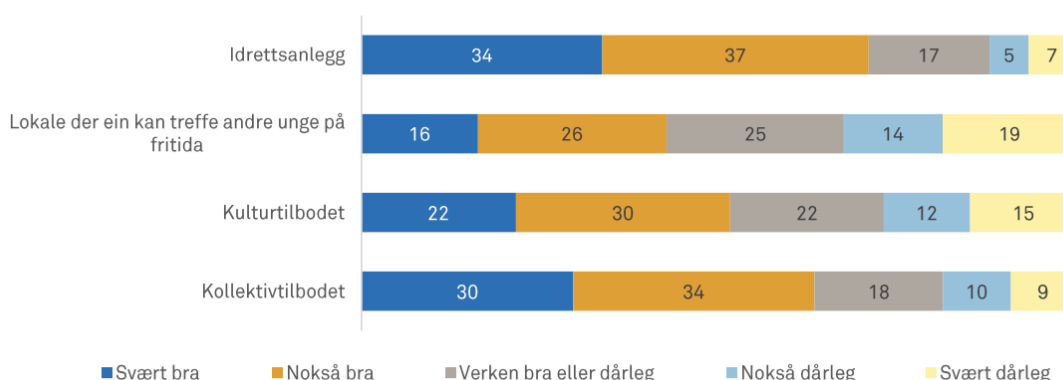
Eit mål for heile kultur- og idrettsfeltet er å mobilisere til eit aktivt medborgarskap der den einskilde har tilgang på arenaer og aktivitetar slik at deltaking i samfunnet er mogleg for alle.

4.10. Ungdom – trivsel og tilhøyrslø

I Ungdata-undersøkinga frå 2021 viser resultatet at dei fleste ungdommar i Vestland har det godt. Ein klar majoritet opplever at livet dei lever gir mening. Ungdommar flest er godt nøgde med lokalmiljøet sitt, men dette gjeld færre i ungdomstida, særleg jenter.

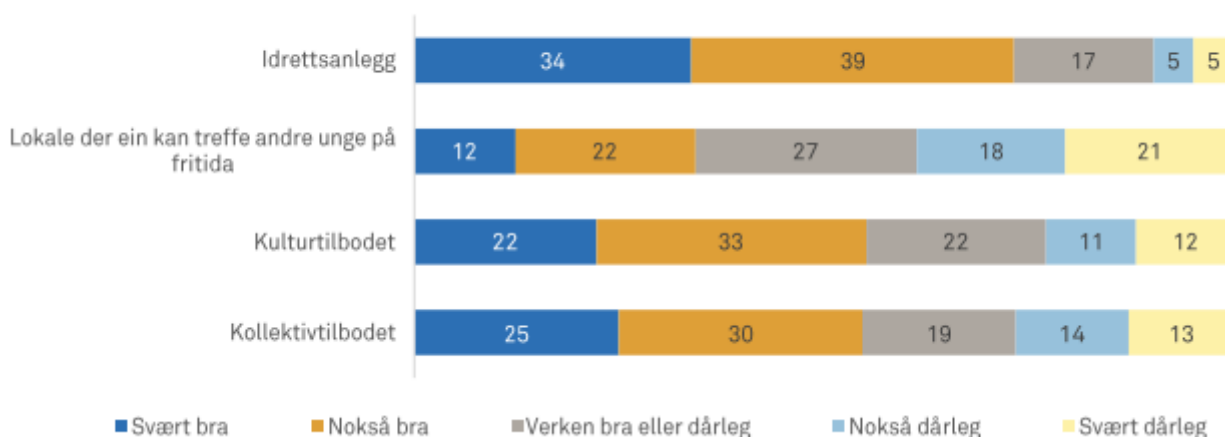
For ungdomsskulen får vi desse svara:

Tenk på områda rundt der du bur. Korleis opplever du at tilbodet til ungdom er når det gjeld...

For vidaregåande får vi desse svara:

Tenk på områda rundt der du bur. Korleis opplever du at tilbodet til ungdom er når det gjeld...

Kva ungdomane er misnøgde med varierer mykje. Kommunane har difor ei utfordring i å legge til rette for at ungdomane skal trivast.

Prosentdelen som er med på organisert aktivitet har halde seg nokså stabil siste ti-året. I ungdomsskulen deltek 2 av 3 i idretten. På vidaregåande deltek nær halvparten. Likevel er det ein viss nedgang i ungdomstida. Fråfallet frå trening og fysisk aktivitet er jamt utover i ungdomsalderen, fleire sluttar i overgangen mellom ungdomsskule og vidaregåande enn elles. Jentene har størst fråfall. Det er også ein sosial skeivdeling, der ungdom frå mindre ressurssterke familiar sluttar i organisert idrett tidleg i tenåra. Det kan vere ei utfordring å nå overordna målsettingar om idretts glede for alle.

5. Satsingar i Vestland 2023 – 2035

5.1. Visjon og mål

Visjon: Kultur bygger samfunn!

Hovudmål: Fridom og høve til skaping, oppleving og deltaking

Regional plan for kultur, idrett og frivilligheit prioriterer fem sentrale tema:

1. Vestland – ein leiande region for kultur, idrett og frivilligheit.
2. Berekraft
3. Deltaking, demokrati og mangfald
4. Verdiskaping
5. Kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling

5.2. Vestland - ein leiande region

Mål: Vestland skal vere eit leiande kulturfylke.

1. Vestland skal ha eit profesjonelt kunst- og kulturliv på høgaste nivå.
2. Vestland skal gjennom kulturelle kraftsenter bygge vidare på, og utvikle regionale kvalitetar og ressursar.
3. Ein solid kulturell grunnmur og samarbeid mellom profesjonelle og frivillige aktørar, private og offentlege partar skal vere grunnlaget for satsing på topp og breidde.
4. Vestland skal ha ein sterk kulturell infrastruktur i heile fylket, der opne og inkluderande kulturarenaer skal vere fundamentet for eit mangfaldig tilbod av aktivitetar med moglegheiter for alle.
5. Ein offensiv kulturpolitikk på alle tre forvaltningsnivå, med relevante verkemiddel, økonomi og planar, skal støtte opp om initiativ og satsingar i kulturlivet.

Å vere leiande er ein ambisjon, ikkje ein konkurranse. Det er å sette kultur i sentrum for samfunnsutviklinga. Det inneber å få det beste ut av eigne ressursar, å utvikle løysingar og tiltak som er tilpassa Vestland sitt kulturliv, og med kvalitet i alle ledd. Det inneber å løfte fram det unike, både i storbyen, i tettstadene og i lokalsamfunna. Å vere leiande er eit kulturpolitisk val. Planen peikar på unike

kvalitetar på kulturområdet, og kva Vestland må ta særskilt ansvar for. Å identifisere kulturelle kraftsenter bygger på Vestland sine fortrinn, og kallar på politiske ambisjonar i stat, fylkeskommune og kommunar.

Over halvparten av innbyggjarane i Vestland bur i Bergen. Storbyen med sitt profesjonelle kulturliv er ei markant kraft i nasjonal samanheng og vekselverknaden mellom storby og mindre stader er styrkjande for det samla kulturlivet i fylket. Det er viktig å legge til rette for nettverk og samarbeid mellom kulturaktørar i og utanfor Vestland. Vestland har eit internasjonalt samkvem som går langt tilbake i tida. Å ta inn over seg internasjonale perspektiv og at vår eigen kultur finn vegen ut over grensene bidreg til mangfald, openheit, nye impulsar og perspektiv.

Vestland er eit fylke med store avstandar. Sjølv om mangfaldige lokale identitetar og tilhøyrslar er ein styrke, kan geografi og endra demografi føre med seg sentralisering, maktkonsentrasjon og manglande spreiding av verkemiddel. I Vestland er det breie kulturfeltet ryggrad i berekraftige lokalsamfunn. Dette skal vere tema i kulturpolitikken. Vestland har tradisjon for eit rikt og desentralisert kulturliv, med eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna, og skal bygge vidare på dette som ressurs for skaping, oppleving og innovasjon.

Gjennom samarbeid og arbeidsdeling skal ein utvikle kulturlivet i Vestland. Kulturpolitikken skal ha som mål å bygge samfunnet i samspel mellom profesjonelle, frivillige, institusjonar, kommunar, fylkeskommune og stat. Ein sterk kulturpolitikk med felles retning krev samarbeid og dialog mellom forvaltningsnivåa, og mellom kulturinstitusjonane, idretten og frivilligheita. Offentleg medverknad skal bygge opp under tiltak og initiativ i kulturlivet sjølv.

Vestland si kulturelle tyngde inneber meir enn berre om å hauste medaljar og suksess i våre sterkaste disiplinar. Eit leiande kulturfylke har stor breidde i aktivitet og engasjement, og det tolmodige kulturarbeidet som ikkje gjer så mykje av seg har òg stor verdi. Det er summen av topp og breidde som avgjer i kva grad Vestland kan vere ein leiande region på kulturfeltet. Samstundes føreset det å vere leiande at ein våger å prioritere. Dette inneber ei forventning om at prioriterte aktørar kan bane veg og bidra til å gjere andre gode og heve kvalitet og breidde. Planen peikar ut fleire område der Vestland har høge kulturelle ambisjonar og er leiande.

5.2.1. Satsingar

1. Vestland skal ha eit profesjonelt kunst- og kulturliv på høgaste nivå.

Bergen er samlingsstad for profesjonelle utøvarar, sterke institusjonar med internasjonale ambisjonar og eit mangfald av arrangement. Universitet og høgskule med sine fagmiljø og tilbod innanfor kunst- og kulturfaga er ein føresetnad for framveksten av eit profesjonelt kulturliv. Bergen kjem i ei særstilling som sentrum for Vestland sitt kulturliv. Dei andre kommunane i fylket er i hovudtrekk meir like når det gjeld tilbod. Dette biletet har likevel viktige nyansar. Mange profesjonelle kulturaktørar finn vekstvilkår i god avstand frå storbyen. Musea, festivalane, operaen i Nordfjord, dei profesjonelle scenekunstinstitusjonane i Sunnfjord, Fartein Valen-stiftinga i Sveio eller residensordningane for kunstnarar i Fjaler og Kvam er slike døme.

Planen har som mål at Vestland skal vere eit tyngdepunkt for den profesjonelle kulturen i Norge. Dette inneber både å støtte opp under dei leiande verksemdene og samtidig vere open for nye tiltak og initiativ. Planen legg opp til at dette skal skje i ei koordinert satsing på finansiering, infrastruktur og arenaer, talentutvikling, og delingskultur.

Finansiering, offentlig eller privat, er viktigaste føresetnaden for å sikre dei profesjonelle kulturaktørane gode rammer. Offentleg finansiering, må meir enn i dag, sikrast i fellesskap mellom forvaltingsnivåa. Planen legg opp til at staten tek eit hovudansvar for dei profesjonelle verksemdene, men at staten si finansiering også har auge for lokale og regionale prioriteringar. Ein skal vere særleg merksam på å rette opp statleg skeivdeling av tilskot til t.d. drift av institusjonar med nasjonalt føremål.

Tenleg infrastruktur og arenaer er grunnlag for at profesjonell kultur kan komme heile fylket til gode. Både for musikk og scenekunst er dette ei utfordring, og her ligg det mellom anna behov for fleire kulturhus med regionale funksjonar.

Talentutvikling og rekruttering er den aller viktigaste føresetnaden for varig styrking og utvikling. Planen tek til orde for å utvikle og koordinere samanhengen mellom dei tilboda som tek ein framtidig utøvar inn i kulturen: kulturskolen, møtet med kunst- og kultur i skolen, frivillig aktivitet og opplæring innan idrett, friluftsliv og kulturorganisasjonar, vidaregåande skule, universitet og høgskule, i private talentordningar eller som profesjonell utøvar. Kunst- og kulturinstitusjonane må medverka til auka samarbeid med utdanningsinstitusjonane.

Delingskultur er eit kriterium for vekst i den profesjonelle kulturen. Auking av kompetansen, om det gjeld publikumsutvikling eller digitalisering, må skje i dialog i og mellom dei store institusjonane, det frie feltet og andre fagområde. Dei profesjonelle institusjonane tek del i nasjonale og internasjonale nettverk. At dei profesjonelle institusjonane deler kompetansen med det frivillige, vil også vere avgjerande for å utvikle det breie kunstfeltet.

Digitaliseringa av samfunnet gjer at ein kan formidle kunstopplevingar og kulturarv på heilt nye vis, til nye målgrupper uavhengig av tid og stad. Bergen filharmoniske orkester og Festspillene i Bergen har tatt ei leiroll gjennom si digitale formidling av musikk. Arkiva og musea gjer den digitaliserte kulturarven til ein ressurs for forskning, undervisning og kultur- og samfunnsutvikling. Godt digitalt innhald er ein nøkkel til kunnskap og verdiskaping. Å gjere store delar av det digitaliserte materialet tilgjengeleg under frie lisensar, ein digital allmenning, vil vere ein stor ressurs for mange aktørar. Kulturen vil kunne utvikle seg vidare og materialet kan gå inn i eit kulturelt kretsløp som inkluderer kulturell og kreativ næring, reiseliv og opplevingsnæring, forskning, lokalsamfunnsutvikling med meir. Men saman med alle moglegheitene, er det openberre dilemma ved digitaliseringa og den teknologiske utviklinga. Tema kan vere opphavsrett og arkiveringsutfordringar. Ikkje minst er det mange uløyste spørsmål rundt digitalisering av kulturarrangement og andre former for formidling. Det ligg ei utfordring i å ta ut inntekspotensialet i dei digitale løysingane, og vurdere kva og kor mykje av kulturverksemda som skal produserast for skjerm.

2. Vestland skal gjennom kulturelle kraftsenter bygge vidare på, og utvikle regionale kvalitetar og ressursar.

Fleire miljø, institusjonar og satsingar gjer Vestland leiande i nasjonal og internasjonal samanheng, vi kallar dei kraftsenter i Vestland. Dette er dei aktørane som pregar samfunnsutviklinga, driv fram endringar, fremjar refleksjon, skaper gode opplevingar eller stimulerer til deltaking. Det kan også vere aktørar, tradisjonar eller satsingar vi er åleine om, der vi tek eit særleg ansvar for å ta vare på vår eigen kultur. Dette er kulturelle kraftsenter som løftar og set Vestland på kartet. Eit poeng med å identifisere slike kraftsenter, er å vere bevisst på Vestland sine unike kvalitetar på kulturområdet, og løfte fram kva vi har eit særleg ansvar for.

Vestland har flest verdsarvoppføringer i Noreg. For Vestnorsk fjordlandskap, Urnes stavkyrkje og Bryggen i Bergen har Noreg eit internasjonalt ansvar – og tilsvarande internasjonale moglegheiter. Denne internasjonale anerkjenninga er basis for forvaltninga av verdsarven. Dette stiller krav til styremaktene om ei koordinert offentleg forvaltning av desse tre stadene. Verdsarven er i tillegg ein ressurs for reiselivet.

Fylket har ein levande folketradisjon, med aktive utøvarar innan t.d. folkemusikk og -dans, mattradisjon, tradisjonshandverk knytt til bygg og instrument. Den immaterielle kulturarven innan dette feltet må takast vare på gjennom aktiv bruk og dokumentasjon. Museum, arkiv og kommunale og private samlingar er viktige element i ei vellukka ivaretaking av kulturarven.

Nynorsk språk

Vestland er kjerneområde for nynorsk. I store deler av fylket er nynorsk dominerande, både i skule, kyrkje, næringsliv og organisasjonsliv. Nynorsk er eit språkleg fellesskap som har vore med å skape ein felles identitet i skriftspråk og målbruk.

Det vert viktig å stø opp om bruk av nynorsk både som kvardagsspråk og kunstspråk. Vi må styrke utviklinga av markante nynorskarenaer og stimulere til nynorsk språkbruk og forteljarverksemd i heile fylket. Gode forfattarar står i ein sterk vestlandsk forteljartradisjon som lever både i bygd og by.

Å sikre nynorsk som språk i offentlegheita krev medviten innsats frå offentlege institusjonar, organisasjonane og næringslivet.

Fjordlandskapet og kystkulturen

Vestland har ein unik natur og særmerkte tradisjonar og kulturminne som bør gjerast tilgjengeleg for fleire. Det er ei kjelde til bruk og opplevingar for folk busett i lokalmiljø langs fjord og kyst, andre stader i fylket, i Noreg eller i utlandet. Fjordlandskapet har fleire stader med småskala turisme med gode, autentiske lokalsamfunn. Berekraftig turisme vil vere til gagn for alle.

Kystkulturen vår er dokumentert i ei mengde arkiv. Dette er komponentar i satsinga på arkiv i fylket.

Frivilligheit

Vestland fylkeskommune har vedteke frivilligstrategi for Vestland. Vestland er leiande på frivilligheit innan kultur og idrett. Det er stor kraft i frivillig arbeid. For å vere ein leiande region må vi styrke samarbeidet mellom dei frivillige organisasjonane og mellom frivilligheita, det offentlege, privat næringsliv og profesjonelle aktørar innan kultur og idrett.

Frivilligheita i Vestland fremjar deltaking, engasjement, demokrati, inkludering, betre folkehelse, velferd og lokalsamfunnsutvikling. Det skal vere enkelt å vere frivillig og kunne delta. Derfor legg planen opp til å styrke frivilligheita og organisasjonslivet, redusere barrierane for deltaking og møte samfunnsendingane vi står ovanfor. Dei frivillige organisasjonane og det offentlege må i lag bidra til dette. Samskaping mellom det offentlege, det private og sivilsamfunnet sine organisasjonar er eit styringsideal. Då må frivillig sektor delta i prosessane med å forme den offentlege politikken og tenestene.

Profesjonell kunst

Kunstfeltet er sterkt i Vestland, med sterke profesjonelle enkeltkunstnarar, institusjonar og større og mindre organisasjonar. Ei rekke Vestlandsaktørar markerer seg nasjonalt og internasjonalt. Bergen som motor og klynge har stor tyding for det profesjonelle kunstfeltet i heile fylket.

Framover vert det viktig å sørge for at regionen byr på gode arbeidsforhold for kunstnarar og kulturarbeidarar, og å motverke kunstnarflukt. Både fylkeskommunen og kommunane må ha ein målretta kunstpolitikk og stå saman for å få prioritet i den statlege kunstpolitikken.

Friluftsliv og natur

Vestland har ein unik geografi og natur i global samanheng. Ein bør ta i bruk heile Vestland i den naturbaserte verdiskapinga, som må skje på naturen sine premisser. Vestland har særlege naturkvalitetar som det er viktig å ta vare på og vidareutvikle. Eit godt tilrettelagt tilbod for friluftsliv er vesentleg, både for dei som bur i fylket og som eit viktig tilbod til tilreisande.

I Vestland må det leggest til rette for eit breitt, inkluderande og variert tilbod. Ulike prosjekt og satsingar bidreg til å gjere friluftslivet meir tilgjengeleg for fleire brukarar. Universelt utforma turveggar, integrering gjennom friluftslivsaktivitetar, fokus på statleg sikring og berekraftig arealforvaltning er viktig for å gjere friluftslivet tilgjengeleg for alle uavhengig av føresetnader. Ved å legge til rette for friluftsliv der folk bur, oppnår ein at innbygarane får gode høve til friluftsliv i nærmiljøet.

I reiselivet er fjordlandskapet internasjonalt etterspurt. Dette er eit svært sterkt grunnlag å bygge kulturell verdiskaping på, og eit konkurransefortrinn for Vestland. Kystkulturen og kulturen lengst inni fjordane er ein del av same forteljing. Det er heilt avgjerande ta vare på og skjøtta denne verdien vel.

3. Satsing på topp og breidde.

Det kommunale tilbodet, ofte kalla «den kulturelle grunnmuren», gir heile befolkninga høve til å ta del i og å oppleve kunst- og kultur i sine lokalsamfunn. Hjørnesteinane er kunst- og kulturfag i opplæringa, kulturskulen, folkebiblioteka, kommunalt og frivillig fritidstilbod og lokalsamfunnet sine arenaer. Den kulturelle grunnmuren må styrkast gjennom lokalpolitiske prioriteringar og planar. Dette kan vere å styrke den lokale kulturfaglege kompetansen blant tilsette i offentleg sektor, frivillig sektor og private, å arbeide for å vidareutvikle tilbod til grupper som treng tilrettelegging eller legge til rette for at det vert produsert varierte kulturuttrykk i alle delar av fylket.

Ein solid kulturell grunnmur og samarbeid mellom profesjonelle og frivillige aktørar, private og offentlege partar skal vere grunnlaget for satsinga på topp og breidde. På nokre område krevst det spesialisert satsing. Arbeid med å utvikle og hjelpe talent vidare er ein del av ansvaret til dei ulike felta, og nødvendig om ein skal vere leiande. Dette er ein del av breidde – spisstankegangen, der aktive i Vestland skal sjå at det er mogleg å utvikle seg vidare og kome langt på sine felt. Både idretten og fleire av dei store kunstinstitusjonane har tatt medansvar for dette, og jobbar med heile løpet frå barn til vaksen og profesjonell. Samarbeid og nettverk kan også her føre til god vidare utvikling. Det vil vere mykje å vinne på å utvikle tettare samhandling mellom skule, idrett, kulturskule og kulturfeltet elles.

For idrett er det viktig med ei satsing på den vidaregåande skulen og åra direkte etter, der det er mange som tar steget frå å vere ung og lovande, til toppidrettsutøvar. Dette er viktige år å vere tett på for å lykkast med talenta. Der ein må utvikle gode ordningar som legg til rette for eit utdanningsløp i høgare

utdanning samtidig som ein satsar på idretten sin. Stipendordningane som regionen har i dag er også viktige.

4. Ein sterk kulturell infrastruktur av opne og inkluderande kulturarenaer

I følge Kulturlova skal kommunane legge til rette for eit breitt spekter av kulturtilbod og syte for organisatoriske og økonomiske rammer. Lova inneber at kommunane har eit sjølvstendig ansvar for å utvikle ein kommunal kulturpolitikk. Samstundes er handlingsrommet til kommunane avhengig av rammene dei andre forvaltingsnivåa set, både når det gjeld økonomi og kompetanse.

Det skal vere god kulturell infrastruktur i heile Vestland som skal utviklast vidare i samarbeid mellom profesjonelle aktørar og institusjonar, kommunane i Vestland og frivilligheita. Dette gjeld både fysiske og digitale arenaer, kunnskap og verkemiddel.

Fysiske, økonomiske og kulturelle barrierar hindrar mange frå å ta del i eksisterande tilbod. Universell tilgang, merksemd på mangfald i deltaking og målretta aktivitets- og opplevingstilbod til dei som treng det mest, kan opne kulturen for dei som i liten grad deltek i dag.

Ein må vere særleg merksam på samspelet mellom profesjonell og frivillig kultur, der det profesjonelle kulturen er ein ressurs, inspirasjon og forbilde for eldsjeler og den lokale kulturaktiviteten.

Vestland står i ei særstilling som «ei anna stemme» i norsk samfunns- og kulturliv, utanfor hovudstadsområdet og med sterke aktørar på mange felt. Det er viktig å kunne sjå verda frå fleire perspektiv og kunne arbeide frå mange stader i landet og fylket.

Kulturpolitikken må legge til rette og bygge opp under det som alt finns, der Vestland har kunstnarar og sterke miljø og aktørar på internasjonalt nivå innan dei aller fleste sjangrar. Institusjonane og aktørane er dei som er best til å formulere mål for verksemda si. Det må leggast til rette for ei langsiktig utvikling med vekt på behov og ambisjonar i kulturlivet sjølv. Profesjonell kultur er ulikt samansett og må ha fridom til å dyrke sin eigenart.

Å bygge kompetanse, nettverk og miljø, og å utvikle infrastrukturen på feltet må stå sentralt. Vi må også rette blikket mot den internasjonale marknaden, og legge betre til rette for å nytte dette potensialet. Det er viktig at ikkje kunstnarar og andre knytt til kunstlivet må flytte grunna manglande jobbmoglegheiter.

Det å skape gode, tilpassa arenaer til dei ulike lokalsamfunna, og skape møteplassar for ulike grupper og enkeltindivid, er eit viktig tiltak både for enkeltmennesket og fellesskapet. Å utvikle eksisterande infrastruktur, som lokale kulturhus og grendehus, for å styrke dei som attraktive møteplassar lokalt er ein berekraftig måte å tenkje på bruk av eksisterande ressursar. Det å legge dei til rette for både kulturproduksjon og arenaer for formidling og turneverksemd bidreg til både økonomisk, sosialt og miljømessig berekraft. Fylket treng også å skape arenaer som er spesialiserte og gode for dei profesjonelle aktørane. Det må vere arenaer både for produksjon og visning. Frivilligheita treng arenaer som er tilpassa deira behov.

Vestland er ein leiande region både for topp- og breiddeidrett. Det er av stor verdi å ha toppidrettsmiljø som skapar store opplevingar for innbygarane og samstundes gir yngre utøvarar noko å identifisere seg med. Olympiatoppen Vest, særkrinsane, Høgskulen på Vestlandet, dei vidaregåande skulane mfl. legg til rette for at unge lovande utøvarar og topputøvarar skal kunne utvikle seg i regionen. Dette krev tilgang på gode anlegg og testfasilitetar, og rett kompetanse hos leiarar, trenarar og lærarar. Eit sterkt utdanningsfelt innan idrettsfaget er viktig for å kunne skape synergjar mellom utdanning, forskning og praksisfeltet.

Gjennom aktiv involvering kan ein legge til rette for aktive møteplassar for eigenorganiserte ungdommar. Gode anlegg som kan legge til rette både for eigenorganisert aktivitet og organisert aktivitet vil kunne skape gode synergjar utover sjølve aktiviteten. Slike anlegg vil invitere inn både nye brukargrupper og ny aktivitet. Anleggsutviklinga vil ha eit fokus på sambruk, for å sikre berekraftige løysingar til arena for kultur, idrett og frivilligheit.

E-sport og gaming er den største fritidsinteressa til barn og unge i Vestland i dag. Fylket er allereie langt framme når det gjeld e-sport, og jobbar kunnskapsbasert på tvers av aktørar for å utvikle trygge rammer og gode tilbod. Det er ei stor interesse hos ungdom for å få gode møtestadar for gaming, og det vil vere relevant å kople saman ulike aktivitetar i same hus, hall eller klubb. Det er laga ein strategi for e-sport og gaming i Vestland. Der er også sterke miljø/klynger i fylket som driv med utvikling og produksjon av spel.

5. Ein offensiv kulturpolitikk på alle tre forvaltningsnivå

Ambisjonen om at Vestland skal ta ei leirolle, føreset ein aktiv og offensiv kulturpolitikk på alle tre forvaltningsnivå, med relevante verkemiddel, økonomi og planar, som støtter opp om initiativ og satsingar i kulturen. Fylkeskommunen må stille med engasjement og ressursar i ei slik målretta utvikling, og kommunane må ha ein tydeleg og sterk kulturpolitisk vilje. Samstundes må staten vere tungt inne både med driftsmidlar og tilskot til store økonomiske løft. Planverka i dei tre forvaltningsnivåa må peike i same retning, og ha mest mogleg felles prioriteringar.

Offentlege planar og satsingar er likevel fånyttas om dei tek vare på og er open for initiativa og satsingane som finst i kulturfeltet, og det er avgjerande at desse initiativa og satsingane er sterke. Utvikling og styrking må i stor grad skje etter initiativ frå kulturlivet sjølv. God dialog mellom det offentlege og kulturaktørane er føresetnaden for å få dette til.

Det er behov for ei heilskapleg satsing på lokalsamfunn, og å auke bu-lyst og attraktivitet. Infrastruktur er essensielt, og det er særleg viktig å tenke nytt med sambruk når det gjeld felles møtestader og kultur- og idrettsarenaer i bygdene.

Gjennom ein aktiv kulturpolitikk skal Vestland vere pådrivar for eit regionalisert og desentralisert Noreg. Vestlandet er gode på å etablere samarbeid, nettverk og klynger på kultur-, friluftsliv- og idrettsfeltet. Samhandling og nettverksarbeid i regionen er ein effektiv reiskap for å utvikle feltet vidare, på tvers av fagrensar og mellom ulike næringar.

Regionale kompetansesenter som arbeider for sitt felt slik som Vestnorsk Filmsenter, Vestnorsk Jazzsenter, Brak (musikk) og VISP (visuell kunst) er døme på organisering som har starta i vår region, og har spreidd seg til andre delar av landet. Også Idrettsklynge Vest, Polyfon, Aktive Gamere og Huset i bygda er samarbeidsmodellar som har gitt ringverknadar utover fylket. Vestnorsk fjordlandskap er eit godt døme på kombinasjonen mellom kulturarv, idrett og friluftsliv. Desse eksisterande nettverka må styrkast, og vi bør sjå på høve til nye initiativ, særleg når det gjeld samarbeid på tvers av fagfelta.

Kultur skal vere ein samskapande, sentral og nødvendig del av samfunnsutviklinga. Dette skal skje gjennom å stimulere og støtte opp om eit ope, mangfaldig, profesjonelt og utviklande kulturliv av høg kvalitet som utviklar seg på eigne premiss.

5.3. Berekraft

Mål: Kulturen i Vestland skal vere pådrivar for sosial, miljømessig og økonomisk berekraft.

1. Samarbeid, kunnskapsdeling, formidling og dialog skal fremje berekraft.
2. Kultur skal redusere eige klimaavtrykk gjennom bevisst planlegging og gjennomføring av aktivitetar og tiltak.
3. Eit demokratisk og inkluderande kulturliv med låg terskel for deltaking skal vere ein ressurs for å utvikle berekraftige og mangfaldige lokalsamfunn.
4. Ei god forvaltning av kultur og naturarven skal vere grunnlag for sosial, miljømessig og økonomisk berekraft.
5. Vestland skal ha ein berekraftig kulturell infrastruktur.

Berekraftig utvikling er å dekke våre behov utan å øydelegge moglegheita for å gjere det i framtida. FN sine berekraftsmål set miljømessig, sosial og økonomisk utvikling i samband. Berekraftsmåla grip inn i kvarandre, og kan ikkje nåast isolert. Det er vanleg å hevde at berekraftsmåla innanfor miljø må oppfyllast for at ein skal nå dei sosiale berekraftsmåla. Når miljømessige og sosiale mål er oppfylte, er det mogleg å oppfylle dei økonomiske berekraftsmåla. Ei samfunnsutvikling som ser berekraftsmåla i samanheng, krev samarbeid og samordning i all samfunns- og arealplanlegging.

Kultur grip inn i alle berekraftdimensjonane, og er viktig i samfunnet sin innsats for å skape ei berekraftig utvikling. Kultur er ei mangfaldig samfunnskraft som bidreg til kunnskap og merksemd, og stimulerer kreativitet og samhandling, kulturell verdiskaping og berekraftig tenesteproduksjon. Kulturaktørane må sjølv ta omsyn til berekraftsmåla. Både einskilde aktivitetar eller ordinær drift har konsekvensar for klimaavtrykk og miljø, for korleis ein bidreg til sosial integrasjon, og for bidrag til ein sirkulær økonomi. Eit berekraftig kulturliv føreset at kulturen er relevant for alle deler av samfunnet og ulike grupper av menneske.

Miljømessig berekraft krev at vi medverkar til eit samspel som vi og andre artar avheng av, og har glede av, både no og i framtida. Vi må redusere klimagassutslepp og tilpasse oss endringar i klimaet, reise og leve annleis, bruke areala våre på forsvarleg vis, og verne om naturressursane. Her kan kultur vere arena for å tenke nytt og for å stimulere til korleis ein kan kutte utslepp og kva som må til for å redusere ressursbruken. Dei fleste former for kulturell verksemd vil også måtte vurdere klimaavtrykk og korleis ein brukar naturressursane.

Sosial berekraft handlar mellom anna om deltaking og fellesskap i samfunnet. Kulturaktivitetar, ulike kulturuttrykk og kulturarv, har stor innverknad på identitet, tilhøyrse, livskvalitet og helse. Kunnskap om vår eiga historie fremjar forståing av samfunn og menneske, og kan gi grunnlag for å forstå og løyse aktuelle utfordringar. Kulturlivet gjer forståinga av notida og den historiske utviklinga rikare, og kan skape større aksept for mangfald og ulikskap. Samlingar i arkiv, bibliotek og museum er ein del av det felles nasjonale minnet vårt. Kulturen er difor viktig for kunnskap og opplevingar, og bidreg til nysgjerrigheit, kreativitet, utdanning og læring. Kulturelle aktivitetar er eit felles gode og eit felles ansvar, og alle skal ha moglegheit til å ta del i den verdi- og meningsdanninga som finn stad i kulturlivet. Kulturen og frivillig sektor skal vere ein arena for demokratibygging, medverknad og ytringsfridom, og slik understøtte rettferdige og sosiale strukturar. Sosial verdiskaping handlar mellom anna om utvikle produkt eller tenester som løyser sosiale utfordringar. Å stimulere til sosialt entreprenørskap kan bidra til å skape lokale arbeidsplassar. Utvikling av ny digital teknologi og infrastruktur kan fremje kvalitet og nærleik til brukarane. Kultur og frivillig sektor er ein ressurs i digital utvikling og sosialt entreprenørskap.

For ei berekraftig økonomisk utvikling må økonomien fungere slik at den sikrar behova våre, held seg innanfor naturens toleevne, reduserer forbruket, og vrir det over på klimavennlege produkt og tenester. I slik omstilling representerer kulturfeltet eit bredt spekter av arbeidsplassar, men og den kreativiteten, fleksibilitet og nytenkinga som trengs for grøn omstilling av økonomien. Kultur ein samfunnsressurs i utviklinga av livskraftige lokalsamfunn og gir grunnlag for næringsutvikling. Kulturproduksjon er oftast forholdsvis moderat med tanke på direkte forbruk av naturressursar og kan, saman med målretta miljø- og klimatiltak i sektoren, gi nye berekraftige arbeidsplassar. Ein viktig del av den økonomiske berekrafta er også at så mange som mogeleg er i jobb, og kan ta del i arbeids- og samfunnslivet. Menneskelege ressursar i lokalsamfunnet må få sleppe til, og få handlingsrom til å utvikle evner, kunnskap og kompetanse.

Å ha berekraftsmåla som rettesnor, fører oss inn i ulike dilemma. Kulturaktørar kan oppleve at streng oppfølging av måla legg ein dempar på den økonomiske verdiskapinga. Eit museum kan til dømes sjå på samarbeid med cruisenæringa som eit effektivt element i verdiskapinga, men samstundes vurdere at dette er i strid med berekraftsprinsippa. Eit kunstprosjekt kan ha internasjonal deltaking, noko som medfører reiseverksemd og frakt – og ein står i eit liknande dilemma. Fotballklubbar kan sjå økonomiske utfordringar med å byte kunstgraset som har gummigranulat, turlag kan drifte hytter og merka stiar som står i konflikt til omsynet til villrein og andre artar.

Det er nødvendig å leite fram moglegheitene og vinstane som ligg i ei berekraftig utvikling, og i å fase ut det som er i strid med berekraftsmåla. Styresmaktene har ansvar for å stimulere til ei slik utvikling, mellom anna gjennom verkemiddel som styrker den miljømessige verdiskapinga. Samtidig må kulturlivet sjølv vere pådrivar. Det er det som er den viktigaste ressursen for at Vestland skal styrke berekraftig verdiskaping på kulturfeltet, og vere i front i kulturen sitt grøne skifte.

5.3.1. Satsingar

1. Samarbeid, kunnskapsdeling, formidling og dialog skal fremje berekraft.

Ei berekraftig utvikling er berre mogeleg gjennom haldningsendring. Ei vellukka omstilling til eit berekraftig samfunn er dermed avhengig av at flest mogleg innbyggjarar har kunnskap om berekraft, og korleis ein bør handle for å gjere klimariktige val og prioriteringar.

I Vestland skal det vere lett å ta berekraftige val, og det må gjerast med grunnlag i kunnskap. Kultur har eit særleg godt utgangspunkt for å ta ansvar for å sette miljø- og klimautfordringane på dagsorden i breie lag av befolkninga. Kulturlivet, idretten og friluftslivet kan skape merksemd og debatt, om det er gjennom arrangement, kunst, historieforteljing, framsyningar, museumsarrangement, festivalar eller anna. Kulturfeltet sit også på mykje historisk kunnskap om menneskeleg påverknad på miljøet som kan gjerast relevant i dagens situasjon. Kultur skal formidle kunnskap om reelle alternativ til eit samfunn der stadig veksande privat forbruk, haldningar eller økonomi hindrar dreining av økonomien i ein meir berekraftig retning.

Vestland har sterke og kunnskapsrike miljø som sit på ulik kunnskap om berekraft. Deling av kunnskap er viktig for å spreie idéar og praktiske løysingar. Derfor er eit mål å skape møteplassar, innovative samarbeidsmodellar og stimulere kompetansebygging for å utvikle kultur si berekraftsrolle.

2. Kultur skal redusere eige klimaavtrykk gjennom bevisst planlegging og gjennomføring av aktivitetar og tiltak.

Kulturfeltet må, som samfunnet elles, bidra til det grønne skiftet. Det inneber kutt i klimagassutsleppa, vern om naturmangfaldet.

Klimaframskriving for Vestland syner eit behov for tilpassing til kraftig nedbør, og forvaltinga av kulturmiljø og kulturminne må tilpassast desse endringane. Alt dette råkar eldre bygningar og anlegg, særleg er trebygningar utsett ved auka fukt påkjenning. Den pågåande attgroinga i landskapet og heving av tregrensa i fjellet i kombinasjon med auka tørke i sommarhalvåret gir auka risikoen for villbrann. Samla er dette trugslar mot dei kulturhistoriske verdiane i fylket. Auka kunnskap og kompetanse er sentralt for å møte desse utfordringane.

Kulturfeltet i Vestland er ein betydeleg byggherre, byggeigar- og forvaltar eller leigetakar. Gode arenaer (kulturhus, konsertlokale, bibliotek, idrettsanlegg, symjehallar, museum og magasin) er føresetnadar for gode tenester og opplevingar. Byggebransjen står for ein stor del av klimagassutsleppa, og hus for kulturføremål må realiserast på berekraftig vis. Klimarekneskapet der ein samanliknar å bygge nytt med ombruk må vere sjølvstekt. Å nytte eksisterande bygningar, gjer at ein kan ta i vare kulturarv gjennom vidare bruk av bygningar og anlegg med høg kulturmiljøverdi.

3. Eit demokratisk og inkluderande kulturliv med låg terskel for deltaking skal vere ein ressurs for å utvikle berekraftige og mangfaldige lokalsamfunn.

Kulturlivet i Vestland er samansett. Det femner om svært ulike aktørar – frå enkeltmannsføretak til store organisasjonar, profesjonelle og frivillige, næringsverksemdar, kulturinstitusjonar og høgare utdanning og forskning.

Forskning på publikum og brukarar av kulturtilbod utanfor heimen, slik som til dømes scenekunst, konsertar og kino tyder på at det er folk med høgare utdanning og god økonomi som er dei som oftast nyttar kultur- og idrettstilboda. I tillegg har helse, alder og kjønn også mykje å seie for bruksmønsteret. Eit av verkemidla for å styrke sosial og miljømessig berekraft kan vere å legge ekstra vekt på lokalisering av kulturtilboda i nærleiken av desse brukarane. Kulturlivet i Vestland skal stimulere eit samfunn med høg sosial berekraft gjennom å produsere eit breitt og variert kulturtilbod.

4. Ei god forvaltning av kultur og naturarven skal vere grunnlag for sosial, miljømessig og økonomisk berekraft.

Kulturlandskapet i Vestland er forma gjennom menneske sitt samspel med naturen gjennom tusenvis av år. Landskapet gir ein kulturhistorisk dimensjon med store kulturelle og biologiske verdjar.

Menneska sin aktivitet i kulturlandskapet er viktige døme på berekraftig bruk av naturen. Overutnytting av ressursar øydelegg ressursgrunnlaget. Tilbakegang av skjøtsel i kulturlandskapet gjer at mange artar knytt til kulturlandskap er på den nasjonale raudlista, og historiske kulturlandskap står i dag på raudlista for naturtypar, t.d. kystlyngheier.

Kulturlandskapet er attraktivt for busetnad og hyttefelt, og desse har blitt etablert i og kring utmark som har vore skjøtta i mange hundre år, men som i dag er uskjøtta, noko som t.d. medfører større risiko for brann.

Kulturlandskapa har stor formidlar berekraftig bruk av naturen som ikkje armar ut ressursgrunnlaget. Dette omfattar også handlingsboren kunnskap om skjøtsel av landskapet og tradisjonell drift på

stadeigne ressursar. Denne kunnskapen må koplust med moderne teknologi/kunnskap for å møte utfordringane vi ser no.

Lokal forvalting er grunnstamma i det norske kulturminnevernet. Klimaendringar og befolkningsvekst gir vesentlege endringar i lokalsamfunna i Vestland. Kulturminnevern og museumsarbeid kan fungere som ein raud tråd i endringsprosessane, sette utviklinga i perspektiv eller fylle rolla som tradisjonsberar. Verdiskaping som tek utgangspunkt i kulturmiljø, har eit stort potensial, ikkje minst gjennom ei tettare kopling til berekraftig reiseliv og opplevingsturisme.

5. Vestland skal ha ein berekraftig kulturell infrastruktur.

Sjø- og strandareal i fylket er aktivitets- og rekreasjonsområde for alle. Desse verdiane er også sentrale for reiselivsnæringa både i nasjonal og internasjonal samanheng. Reiseliv med naturen som attraksjon vert stadig meir populært. Langs 100-meters beltet finn vi også spora etter dei første menneska som slo seg ned langs kysten vår like etter at isen trakk seg tilbake.

Fjellområda og fjordlandskapet i Vestland er i likskap med strandsona utsett for arealpress i enkelte områder. Eit dilemma knytt til utviklinga av fornybar energi gjennom vasskrafta og vindkrafta, er at det i mange tilfelle inneber irreversible endringar av naturområda. Arealendringar er den viktigaste årsaka til tap av artar og naturtypar i Noreg, og gir visuelle endringar på landskapsnivå.

Allemannsretten er eit gratis fellesgode og ein del av den norske kulturarven. Samstundes legg friluftslova òg vekt på allemannspliktane og sporlaus ferdsel. Mange tenker på rett til ferdsel i utmark når ordet allmenning vert nytta. Den største allmenningen Noreg har, er knytt til sjø og havområda som strekk seg frå kystlina og 200 nautiske mil ut i havet.

Ein stram arealpolitikk basert på vern av naturmangfaldet må vere sentralt for korleis ein skal handsame hytteutbygging i urørt natur. Ein av dei viktigaste føresetnadane for at friluftslivet i Vestland skal vere miljømessig berekraftig er at det ikkje fører til økt utbyggingspress i fjellet.

Arrangement i Vestland skal ha og vidareutvikle ein grøn profil. Offentlege tilskot må stille krav om berekraftige arrangement.

5.4. Demokrati, deltaking og mangfald

Mål: Vestland skal vere eit ope, inkluderande og mangfaldig samfunn med låge barrierar for deltaking.

1. Vestland skal gi innbyggjarane høve til å tileigne seg, påverke og utvikle kulturen i eigen region.
2. Alle som ønskjer det skal kunne ta del i meiningsfull aktivitet. Eldsjeler og initiativ skal blomstre i lokalsamfunna i Vestland.
3. Kultur, idrett og friluftsliv skal bygge på likeverd og mangfald, forebygge utanforskap og medverke til inkludering.
4. Det offentlege skal legge til rette for opne og inkluderande plattformer og arenaer
5. Kulturfeltet skal vere ein arena og pådrivar for yringsfridom gjennom lågterskel møteplassar som fremmer toleranse og meiningsdanning.
6. Vestland skal utviklast gjennom sterk samhandling og nettverksarbeid på tvers i kulturlivet og med andre samfunnssektorar, særleg opplæring-, folkehelse og omsorgssektoren.

FN sine berekraftsmål og FN si erklæring om menneskerettane og tilhøyrande konvensjonar, ligg til grunn for planen sitt syn på deltaking, demokrati og mangfald.

Kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og eit rikt og variert kulturliv er ein føresetnad for yringsfridom og eit velfungerande demokrati.

Demokrati, deltaking og mangfald handlar om tilknytninga mellom kvar enkelt og fellesskapet. Dette er grunnsteinar i utviklinga av demokratiske samfunn. Kulturfeltet forvaltar viktige arenaer for å fremje brei samfunnsdeltaking. Desse skaper band mellom enkeltmenneske og grupper, gir grunnlag for å utvikle tillit til kvarandre, og å ta individuelt ansvar på vegner av fellesskapet. Likeverd er grunnlaget for å fremje mangfald. Deltaking må ikkje vere sånn at nokon inkluderer, medan andre berre blir inkludert.

Mangfaldsogrepet handlar om etnisitet, alder, kjønn, hudfarge, seksuell legning, synleg og usynleg funksjonsnedsetting, tru- og livssyn. Å vere medviten denne bredda er å gi rom for ulikskap og fellesskap på tvers. Å skape rom for mangfaldet av stemmar og sikre gode prosesser, nedanfrå og opp, er i tråd med prinsippa i «Kommune 3.0.» der samskaping mellom borgar og styresmakt er sentralt.

Frivillig sektor sitt medlemsdemokrati er ein vesentleg arena for utvikling av deltaking og demokrati, for inkludering, fellesskap og bygging av sosial kapital. Demokrati, deltaking og mangfald vert utvikla der kulturlivet har frie vilkår. Der kan kulturen kommentere omgjevnadene, ofte ved å sette samfunnsutviklinga, maktstrukturar og styresmaktene under kritikk og debatt, utan å risikere sanksjonar. Det er avgjerande at frivillig sektor, kunsten og kulturen er fri og ikkje underlagt politisk makt. Eit felles verdigrunnlag handlar ikkje nødvendigvis om at alle skal vere einige. Demokrati er eit system for å organisere krefter og motkrefter. Eit fellesskap av usemje kjenneteiknar eit romsleg og mangfaldig samfunn.

Slike rettar kan verte utfordra. Samfunnet står ovanfor ulike dilemma, t.d. yringsfridom sett opp mot diskriminering, og faren for terror sett opp mot sikkerheit og personvern. Men, fridom skal vere eit kjenneteikn ved kulturlivet i Vestland.

5.4.1. Satsingar

1. Vestland skal gi innbyggerane høve til å tileigne seg-, påverke- og utvikle kulturen i eigen region.

Ved å legge til rette for eit fritt og uavhengig kulturliv som utviklar seg mest mogleg på eigne premiss, samt å syte for tilgang og deltaking, møteplassar og fellesskap, fornying og omstilling vert kulturen relevant for alle. Tilrettelegging for samfunnsdebatt, ein mangfalding ytringskultur og ein politisk debattarena for kultur er viktig. Dette styrkar demokratiet og samfunnsbygginga.

Vestland har rike tradisjonar for deltaking og demokratiske prosessar. Ein omfangsrik frivillig sektor, der idretten står i ei særstilling, er it godt døme. Folkerørslar, breie forankra institusjonar og gode tradisjonar er grunnlaget som må utviklast vidare. Tilhøvet mellom by og land, senter og periferi, skaper dynamikk.

Det er viktig å skape trygge rammer for å delta i kulturlivet og samfunnet elles der deltaking i frivillig organisasjonsliv er demokratibyggning frå botnen. Det ligg ein verdi i mangfald, og i kulturlivet kan ein delta på ulike måtar. Det er viktig å legge til rette for å la fleire ta del, på måtar der dei kan kjenne seg heime.

2. Alle som ønskjer det skal kunne ta del i meiningsfull aktivitet. Eldsjeler og initiativ skal blomstre i lokalsamfunna i Vestland.

Å legge til rette for deltaking kan handle om universell tilgang og fysiske tilhøve, eller det kan handle om haldningar, kulturelle og sosiale forhold som utanforskap. Utanforskap svekker fellesskapet og tilliten i samfunnet. Å introdusere nye måtar å engasjere folk på, er avgjerande for framtida.

Universell tilgang handlar ikkje berre om fysiske stengsler. Det kan også gjelde språk og kultur, eller om det er lett å orientere seg i omgjevnadene. Fokus på universell tilgang vert svært viktig framover, og vil påverka innrettinga av tilskot og insentiv. Tilgang på økonomi og ressursar er avgjerande for å nå målsettinga om deltaking for alle. Teknologiske løysingar og brukarmedverknad er avgjerande for å skape eit alders- og funksjonsvenleg samfunn.

Frivillig innsats er ein berejleke i store deler av kulturlivet. Frivilligheita gir eit tilbod til mange gjennom tilrettelagt aktivitet, der glede, meistring, inkludering, rekreasjon og gode opplevingar er kjerneverdier. Deltaking i frivillig verksemd har verdi som sosial møteplass, arena for fellesskap og danning av mening i tillegg til sitt demokratiske fundament. Kulturpolitikken må stetta engasjementet og kanalisere det inn i ein større samanheng der deltakarar og eldsjeler får bløme.

Gode og inkluderande møteplassar med låg terskel for inkludering legg grunnlaget for deltaking i samfunnet.

3. Kultur, idrett og frivilligheit skal bygge på likeverd og mangfald, forebygge utanforskap og medverke til inkludering.

Mangfald er det kulturelle lappeteppet som utgjer samfunnet vårt. Mangfald er møte mellom menneske på tvers av bakgrunn, etnisitet, religion og sosioøkonomisk posisjon. Mangfaldsarbeid handlar om å sjå alle som einskildindivid. Framleis er det slik at mangfaldet ikkje er godt nok spegla i kulturlivet, og dette skaper behov for tiltak. I samsvar med FN sine berekraftsmål skal vi redusere ulikheit, og arbeide for at ingen vert utelatne.

Frivilligheita er ein viktig ressurs i arbeidet for mangfald og inkludering, men oppgåva gjeld heile kulturfeltet - også dei store organisasjonane. Målet er at folk skal oppleve å bli ein del av samfunnet der dei bur. Arbeidsliv, kultur og frivilligheit, skule og utdanning er arenaer for slik samhandling.

Kulturlivet har ei viktig rolle i å handheve ein nulltoleranse for rasisme. Fylkestinget fatta i juni 2020 et vedtak om Vestland fylke som ein antirasistisk sone. Dette krev eit godt koordinert arbeid både internt i organisasjonen, med eksterne samarbeidspartar og viktige samfunnsaktørar. Vedtaket forpliktar fylkeskommunen til kontinuerleg arbeid på feltet. Kulturaktørane er viktige samarbeidspartar i dette arbeidet. Vestland fylkeskommune vil vurdere på kva måte kulturaktørane i Vestland skal slutte seg til målsettinga om Vestland som antirasistisk sone.

Det offentlege skal legge til rette for opne og inkluderande plattformer og arenaer. Låg terskel for å delta i det offentlege rom, og eit kulturliv som jobbar aktivt mot diskriminering bidreg til inkludering.

Den kulturelle grunnmuren med sine fysiske møteplassar er særst viktig og sentral. Samstundes er brukarmedverknad avgjerande i arbeidet med digitaliseringa av samfunnet

4. Kulturfeltet skal vere ein arena og pådrivar for ytringsfridom gjennom lågterskel møteplassar som fremmer toleranse og meiningsdanning.

Ytringsfridom krev arenaer og møteplassar for meiningsbryting og der det er mogleg for alle å delta. Låg terskel for å delta på tvers av geografisk avstand og alder i både formelle og uformelle arenaer er viktig. Kven vert inviterte inn som meiningsberarar? Følger vi opptrakta spor, eller tek vi nye og modige val med rom for nye røyster og større breidde?

Det er utfordrande å skape ein meir utforskande diskusjon, der vi er opptekne av ytringsansvar med større rom for meningar, også ubehagelege. Det er lett å hamne i ekkokammer med mangel på respekt for andre sine synspunkt. Kulturpolitikken må legge stor vekt på å utvikle møteplassar med rom for mangfald og frie ytringar.

Kva gjer nye kommunikasjonsmåtar med oss som menneske, og korleis formar teknikk og språk oss? Ansikt til ansikt-møte er fundamentale, men digitale løysingar gir nye høve for oppleving og deltaking. Vi treng å reflektere over balansen mellom fysiske og digitale plattformer. Ungdom og eldre kan her ha større sjansar til å finne nye vegar inn i demokratiet, med ny teknologi og nye aktørar. I skulen og kulturfeltet kan barn, ungdom og andre lære seg kritisk nettbruk, og å identifisere uriktig informasjon. Kulturfellesskap og arenaer for opplysning og meiningsbryting bidreg til open og kritisk samhandling.

5. Vestland skal utviklast gjennom sterk samhandling og nettverksarbeid på tvers i kulturlivet og med andre samfunnssektorar, særleg opplæring-, folkehelse og omsorgssektoren

Å bygge kapasitet og kompetanse i nettverk med eit breitt aktørfelt er viktig for at Vestland skal vere leiande. Å utvikle og styrke kunnskapsklynger som går på tvers av fagfelt og som er relevante for forskjellige typar organisasjonar i fylket vert sentralt. Ein kan her vise til t.d. Idrettsklynge Vest (fysisk aktivitet) eller Polyfon (musikkterapi). Begge desse kunnskapsklyngene har sprunge ut av tverrsektorielle samarbeid mellom offentleg forvaltning, helsevesenet, sivilsamfunn og kunnskapsinstitusjonane.

Opplæringssektoren er sentral for kompetansebygging og utdanning av kulturarbeidarar. Kommunane sitt tilbod innan kulturskule og grunnskule er viktig som første opplæringsinstans. Kulturskulen skal tilby eit breitt tilbod av høg kvalitet, som samstundes gir høve til fordjuping og talentutvikling. Det er eit mål i

barne- og ungdomskulturmeldinga at kommunane skal arbeide aktivt for å nå breiare ut med kulturskuletilbodet. Ei styrking av kulturskulen vil vere eit viktig verkemiddel i arbeidet med berekraft, inkludering og mangfald. Det er nødvendig å samordne behovet kulturskulane har for kompetanseutvikling og å samarbeide med universitet og høgskule. Den kulturelle skulesekken er eit sentralt tilbod til elevane i grunnskule og vidaregåande skule for møte med profesjonell kunst og kultur. Koplinga av fagområdet kultur og helse er særleg viktig i kommunane.

Vestland fylkeskommune har ansvar for den vidaregåande opplæringa. Kombinasjonen av skule og kultur kan vere ei kraft i samfunnsutviklinga. Det same er kopling av frivillig og profesjonelt engasjement. Langhaugen i Bergen eller Firda i Gloppen er døme på vidaregåande skular som i lang tid har vore katalysatorar for eit rikt musikkliv. I Stad er Opera Nordfjord samlokalisert med vidaregåande skule, og der gir vekselverknadane mellom frivillig engasjement, skule og profesjonelt operaarbeid gode resultat. Kulturinstitusjonane og det profesjonelle feltet må medverke til styrking av slike utdanningstilbod. Høgskule og universitet sitt tilbod er særst viktig for kvalifisering av framtida sine ressursar innan profesjonelt kunst og kulturliv. Høgare utdanning rekrutterer også studentar til å bli buande der dei har tatt utdanning.

Regionale samarbeid og klynger er viktig. Utviklingsarbeid innan t.d. arkiv, bibliotek, fysisk aktivitet og kulturformidling har gode resultat og modellar frå samarbeid på denne måten. Denne måten å jobbe på vil vere avgjerande for gode resultat og utvikling i planperioden. Det er allereie mykje godt systematisk arbeid med kunnskap på folkehelseområdet. Dette er kunnskapsgrunnlag som er relevant for heile kultur, idrett og friluftsfeltet. Utfordringa kan vere å dele denne kunnskapen på gode måtar.

Korleis ein på gode måtar kan jobbe saman om kunnskapsdeling og kunnskapsutvikling vert eit viktig fokus i planperioden. Samhandling og nettverksarbeid i regionen er ein effektiv reiskap for å utvikle feltet vidare, på tvers av faggrenser og mellom ulike næringar.

5.5. Verdiskaping

Mål: Kulturen skal vere fri og uavhengig, og utvikle Vestland med profesjonalitet og kreativ kraft.

1. Kulturell verdiskaping i Vestland skal bygge på profesjonalitet, samvirke og innovasjon.
2. Kultur- og naturarven i Vestland skal vere basis for nyskaping.
3. Kulturelle kraftsenter som motor for kulturlivet skal styrke og vidareutvikle Vestland.
4. Kommunane skal sikre gode vilkår for det lokale kulturlivet.
5. I Vestland skal kunstnarar og kulturaktørar kunne arbeide og leve av verksemda si.
6. Kulturell verdiskaping skal styrkast gjennom satsing på utdanning av profesjonelle kunst og kulturarbeidarar og gode nettverk for kunnskaps og erfaringsdeling.

Ordet *kultur* er avleia av å *kultivere* – eller dyrke. Det heng altså tett saman med å skape vekst og meir verdi. Omgrepet *verdiskaping* er i mange samanhengar brukt synonymt med økonomisk vekst. Men verdiane som bli skapt gjennom kulturell verksemd er både økonomiske, sosiale og miljømessige, og vi bruker denne forståinga av omgrepet. Kultur, idrett og frivilligheit er viktige regionale verdiskaparar, og kulturens kraft er vesentleg for andre samfunnssektorar.

Ein kan forstå verdiskaping som det å produsere ei teneste eller eit tilbod som gir noko til samfunnet. Det kan ha ein rikdom eller nytte i seg sjølv, eller brukast vidare i ein annan samanheng. Grunnlaget for verdiskaping ligg i første leddet i verdikjeda: kulturminnet, landskapet, kunsten og aktiviteten. Dette er det vi bygger vidare på. Verdiskaping skaper direkte eller indirekte velferd, og den sosiale og miljømessige verdiskapinga er like viktig som den økonomiske. Det er vesentleg å alltid legge til grunn at kultur, idrett og frivilligheit har sin eigen verdi – ein kan gjerne seie at kulturen er sjela i samfunnet.

I denne planen er det verdiskaping på det breie kulturfeltet som er tema. Verdiskapinga her gir ringverknader på andre samfunnsområde, og kulturlivet har kontaktflate med mange andre sektorar, til dømes reiselivet. Men i ein kulturplan må kjernen ligge i territoriet kultur, idrett og frivilligheit, inkludert eit fokus på skjeringspunktet med andre sektorar. Det skal vere rom for både børs og katedral på kulturfeltet, og ulike grader av kommersialisering gjer seg gjeldande. Eit trekk ved verdiskaping på kulturområdet er likevel at økonomi meir er eit verkemiddel enn eit mål i seg sjølv.

Berekraftsmåla til FN er den raude tråden i planlegginga også når det gjeld verdiskaping. Den omfattande verdien kulturfeltet gir til folk og samfunn, gjer kulturen til ein sterk ressurs i å løyse vår tids største utfordringar. Berekraft, mangfald, ytringsfridom og demokrati skal vere grunnmuren for all verksemd.

Ein kan stille spørsmål som: Kor mange arenaer treng vi, og kva kan vi eventuelt dele på? Kan vi ruste opp noko gammalt i staden for å bygge nytt? Kan vi i større grad enn tidlegare akseptere å reise litt lenger for å nytte eit anlegg som ligg sentralt for fleire? Kan vi gjenbruke ei utstilling? Må vi reise så mykje, og korleis kan vi reise med mindre klimaavtrykk? Kor grønne arrangement klarar vi å skape?

Kulturlivet har også ei viktig rolle som meiningsberande samfunnsaktør. Det offentlege skal ikkje legge føringar for kva kulturaktørar skal ytre, men kulturlivet har ein posisjon til å vere viktig kunnskapsleverandør og motivator ut frå sin eigen ståstad. Når vi legg til grunn at langsiktig verdiskaping føreset ei berekraftig drift, må kultur ta mål av seg å vere i fremste linje i utviklinga.

Internasjonalisering kan gi økonomisk verdiskaping gjennom auka eksport og import, og det kan gi Vestland tenleg merksemd utanfor landegrensene. Her er òg ei verdiskaping i at internasjonal kulturell utveksling utviklar kompetanse, og at kulturuttrykk kan få konstruktive impulsar på ein inkluderande, internasjonal kulturarena.

5.5.1. Satsingar

1. Kulturell verdiskaping i Vestland skal bygge på profesjonalitet, samvirke og innovasjon.

Samarbeid og innovasjon skal vere berebjelkar i Vestland si satsing på kulturell verdiskaping. Utvikling og bruk av ny teknologi skal gå hand i hand med bygging av kreativ kraft, og den sterke kultur- og naturarven i Vestland skal vere ein basis for nyskaping.

Vi kan legge til rette for verdiskaping gjennom utvikling av klynger og samarbeid. Det er viktig å synleggjere ressursane i kommunane og lokalsamfunna i heile fylket.

Å utnytte komplementær kunnskap i fylket er vesentleg for verdiskapinga, ikkje minst ved at by og land kan utfylle kvarandre. Det skjer ei stor kulturell verdiskaping i lokalsamfunna rundt i fylket, og her finst potensial for auka verdiskaping. Det er eit mål å arbeide fram fleire ordningar og praksisar som styrker den gjensidige samhandlinga mellom by og land. Aktørane på feltet må ha nok kompetanse til å sjå kvarandre sine ressursar, og slik utløyse verdiar og drive verdiskaping saman. Slik kompetanse kan byggast gjennom møteplassar, nettverk, dialog og kunnskapsoverføring.

Berekraftsmåla kan vi rekne som stabile orienteringspunkt. Det betyr mellom anna at den kulturelle verdiskapinga skal legge stor vekt på mangfald og sosial rettferd, og ei utvikling på naturen sine premiss.

2. Kultur- og naturarven i Vestland skal vere basis for nyskaping.

Vestland har unik natur og særmerkte tradisjonar og kulturminne, og er det fylket i landet som har flest oppføringar på verdsarvlista. Alt dette er ei kjelde til verdiskaping og opplevingar for både folk busett i lokalmiljøet, og tilreisande.

Vestland og Noreg har eit internasjonalt ansvar for å ta vare på dei tre verdsarvstadane som ligg i fylket: Vestnorsk fjordlandskap, Urnes stavkyrkje og Bryggen i Bergen. Saman med ansvaret ligg tilsvarende internasjonale moglegheiter. Både verdsarvstadane, regionalparkane og naturen i det heile gir Vestland eit konkurransefortrinn. Kystkulturen og kulturen lengst inni fjordane er ein del av same fortelling. Det er heilt avgjerande å ta godt vare på denne verdien. Utvikling og verdiskaping må skje med berekraft som premiss, og i ei heilskapleg planlegging.

Det er eit nært forhold mellom friluftsliv og verdiskaping basert på natur- og kulturarven. Ei miljømessig verdiskaping handlar om å styrke kvalitetane og verdiane knytt til kulturmiljø og natur. Desse verdiane må skjøttast, haldast i hevd og vernast slik at både kulturarv og naturmangfald vert sikra. Auka deltaking i friluftsliv kan gi ringverknader på fleire samfunnsområde, og har vesentleg effekt for folkehelsa. Ikkje minst er det kjelde til glede og livsinnhald for enkeltmenneske. Men friluftsgoing og det naturbaserte reiselivet sitt ønske om å få flest mogleg til å nytte seg av naturen, har ei potensiell bakside i form av overforbruk av kulturminne, kulturlandskap og natur. Attraktiviteten er mektig og verdiskapingspotensialet stort. Det gjer ei berekraftig utvikling desto viktigare.

Vestland er eit av landets sterkaste museumsfylke, og har ei stor breidde i verdiskaping knytt til kulturmiljø og kulturminne. Vestland er landets sterkaste arkivfylke, der arkivaktørane har ein

tilretteleggarfunksjon for verdiskaping. Fylket har ein levande folketradisjon, med aktive utøvarar innan til dømes folkemusikk og -dans, mattradisjon, og tradisjonshandverk knytt til bygg og instrument.

Reiselivet er ein viktig medspelar i den kulturelle verdiskapinga som tar utgangspunkt i naturen og kulturmiljøa. I planperioden skal det leggast vekt på å utvikle naturbasert turisme, festivalturisme, kraftturisme – og nærturisme.

3. Kommunane skal sikre gode vilkår for det lokale kulturlivet.

Alle bur i ein kommune og det er kommunane som skal legge til rette for og sikre eit breitt lokalt kulturtilbod der folk bur og arbeider. Kommunen skal syte for organisatoriske og økonomiske rammer, og har eit sjølvstendig ansvar for å ha ein kommunal kulturpolitikk. Kommunen har ei rekke kulturpolitiske verkemiddel til rådvelde. Samstundes er handlingsrommet til kommunane avhengig av rammene dei andre forvaltingsnivåa set, både når det gjeld økonomi og kompetanse. Kommunane har ansvar for ei meir direkte tenesteyting til innbyggjarane, frivillig sektor og ansvar for lokal tilrettelegging av kulturverksemd. I Norge er kommunane sine løyvingar til kultur større enn stat og fylkeskommune til saman. Slik er kommunane den viktigaste aktøren for eit variert kunst, kulturliv, idrett og frivilligheita i Norge. Dei har også ansvar for den kulturelle grunnmuren som er basis for innbyggjarane sitt kulturtilbod.

4. I Vestland skal kunstnarar og kulturaktørar kunne arbeide og leve av verksemda si.

Vestland skal vere eit leiande tyngdepunkt for den profesjonelle kulturen i Noreg. Det offentlege må målrette ordningar som gir fleire ein sjanse til å realisere talentet sitt der dei bur, og samtidig medverke til auka verdiskaping og fleire arbeidsplassar i kultur regionalt. Styrking av kompetanse og infrastruktur er ein nøkkel.

Samtidig er det viktig å verdsette den frie kulturen som ikkje skaper stor økonomi i seg sjølv. Det finst ei stor gruppe kunstnarar, musikarar og toppidrettsutøvarar som har låg inntekt, og kombinerer kunstverksemda med anna løna arbeid. Det er viktig å ha ordningar som også treff denne gruppa.

5. Kulturell verdiskaping skal styrkast gjennom satsing på utdanning av profesjonelle kunst og kulturarbeidarar og gode nettverk for kunnskaps- og erfaringsdeling.

Kulturlivet i Vestland bør sjå dei komande åra som ei moglegheitenes tid, og det offentlege må bidra med å legge til rette for innovasjon i verdiskapinga i kulturlivet.

Arrangementsturisme set regionen på kartet. Dette kan gjelde natur og friluftstilbod, idrettsaktivitet, kunst og kulturformidling, produksjon og design skaper store ringverknader for næringslivet lokalt og i regionen. Internasjonale arrangement set staden og regionen på kartet. Film og dataspelutvikling er andre sterke miljø i Vestland som det bør satsast på i samspel med andre næringer.

Det må skapast ei betre koordinering av offentlege ressursar for å unngå at kulturaktørar må velje mellom kultur- eller næringsinngangen til offentlege verkemiddel og samarbeidskanalar. Her er det viktig å verdsette også den frie kulturen som ikkje skaper stor økonomi i seg sjølv.

Ei rekke nettverksaktørar jobbar med å utvikle kultur som næring i Vestland. Desse bygger samarbeid mellom aktørane, og sørger for ei stemme frå Vestland både nasjonalt og internasjonalt. Dei er viktige for verdiskapinga i næringa.

For å auke verdiskapinga på kulturfeltet er det avgjerande at både styresmakter og kulturverksemder har kunnskap om korleis dei ulike formene for verdiskaping spelar saman, og korleis val i planlegging og satsingar kan påverke dette samspelet. Det handlar om å sjå, gripe og utvikle dei moglegheitene som ligg innafør brei verdiskaping. Dette krev at kunnskapsmiljø styrkar samarbeidet seg imellom, og at kulturaktørane ser ein felles vinst i å dele erfaringar.

I planperioden, i eit tidsløp på 12 år, vil det skje endringar som er vanskeleg å sjå føre seg. Grunnleggande føresetnader kan vere svært annleis på 2030-talet enn når planen vert vedteken. Det vert ein viktig strategi i seg sjølv å vere tidleg ute med å fange opp endringane, og sjå dei nye moglegheitene som oppstår. Endringskompetanse er avgjerande for den kulturelle verdiskapinga i Vestland.

Det er faktum at sentralisering og endringar i befolkninga vil prege Vestland i planperioden. Samarbeid er ein nøkkel i den verdiskapinga som skal møte slike trendar. Det er viktig å styrke samhandlinga i heile Vestland fylke.

5.6. Kunnskapsbygging og kunnskapsdeling

Mål: Kunnskap skal vere grunnlaget for ein systematisk og planmessig kulturutvikling.

1. Det skal leggjast til rette for forskning og kunnskapsutvikling i samarbeid mellom universitet og høgskule (UH)-sektoren, offentleg forvaltning og kulturlivet.
2. Finansiering av kunnskaps- og forskingsaktivitet i kulturlivet skal styrkast.
3. Det skal leggjast til rette for at kulturlivet søker kunnskap om eige fagfelt gjennom samarbeid og deltaking nasjonalt og internasjonalt.
4. I Vestland skal ein stimulere til nettverk, klynger og samhandlingsarenaer for kunnskapsdeling og -utvikling. Ei særleg styrking av fagmiljø som utviklar og systematiserer kunnskap innan kultur.

Auka samarbeid mellom kultur- og kunnskapssektorane vil styrkje ei kunnskapsbasert kulturutvikling, basert på betre og meir kunnskap om no-situasjonen, aktuelle utviklingstrekk og relevante utfordringar.

Ei god kulturforvaltning har behov for kunnskap om effektane av tiltak og handlingar som t.d. følgjer av planar og handlingsprogram. Aktuelle døme på kunnskapsbehova: kunnskap og forståing for deltakinga i kultur, idrett og frivilligheit, korleis organisasjonane kan styrkast, samanhangen mellom kulturen si samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske verknader og korleis sin legg til rette for dette, korleis ein kan styrke samfunnsrolla til kultur, idrett og frivilligheit gjennom innovasjon og endring, og korleis ein best legge til rette for kunnskapsutvikling.

Kunnskapsutvikling og -deling er sentralt i alt utviklingsarbeid. Klyngearbeid og liknande samordning, kan styrke kunnskapsoverføring på tvers av heile kultur-, idrett- og frivilligområdet. Eksisterande nettverk kan vere gode modellar for å etablere liknande samarbeid i andre fagkretsar og på tvers av fagområde. Ei lang rekke andre tiltak er også nødvendig.

Kva utfordringar og moglegheiter har ein i Vestland? Og kva satsingar og samarbeidsformer kan løfte kunnskapsutviklinga og formidlinga inn i framtida? Korleis kan ein systematisere kunnskapsproduksjonen på ein måte som gjer det relevant og tilgjengeleg for mange ulike aktørar?

Ved å gjere kunnskapsgrunnlaget til ein integrert del av planutviklinga og -oppfølginga, legg planen opp til å styrke kunnskapsutviklinga. Etableringa av eit kunnskapsgrunnlag, utforminga av mål og strategiar, etablering av handlingsprogram og tiltak, og gjennomføring og evaluering av planen er steg i denne kunnskapsutviklinga. Når ein kjem til revisjon etter første gjennomføring og evaluering, bør kunnskapsgrunnlaget ideelt sett vere heilt oppdatert. Det er behov for systematisering av kunnskapen.

5.6.1. Satsingar

1. Det skal leggest til rette for forskning og kunnskapsutvikling i sterke samarbeid mellom universitet og høgskule (UH)-sektoren, offentleg forvaltning og kulturlivet.

Det er eit klart behov for meir målretta satsing på samarbeid mellom UH-sektoren, det offentlege og kulturlivet. Dette inneber m.a. at UH-sektoren utviklar kunnskap som kommunar og organisasjonar kan ta i bruk. Kunnskapen skal gjerast tilgjengeleg gjennom formidling og deling. Offentlege midlar til kunnskapsutvikling må også i større grad nyttast strategisk der det manglar kunnskap. Dette inneber større krav til involvering og medverknad i kunnskapsutviklinga.

Det er behov for satsing på å utvikle kunnskap som kan bidra til gjennomføring av politiske prosessar (budsjett, plan og tilskotsforvaltning). Dette gjeld også effektane av kultur (gjennomslagskunnskap). Eit døme på gjennomslagskunnskap er å synleggjere samfunnsøkonomiske effektar av noko. Eit anna døme kan vere historiefortelling med fokus på brukarsida. Samanheng mellom forskning og praksisfeltet skal styrkast gjennom etablering av regionale samarbeidsforum.

2. Finansiering av kunnskaps- og forskingsaktivitet i kulturlivet skal styrkast.

I tillegg til å auke forskingsaktiviteten innan feltet bør ein også styrke finansieringa. Det er ei rekke finansieringskjelder innan offentleg verksemd som kan finansiere kunnskapsbygging: Innovasjon Norge, Regionalt forskingsfond, Norsk kulturråd, og kommunale og fylkeskommunale ordningar. Ein må systematisere og vise fram behovet for forskning på feltet og syte for at ein kan nytte fleire finansieringskjelder. Ein må også jobbe for at private kjelder til finansiering vert nytta. EU-prosjekt kan også vere aktuelle finansieringskjelder.

3. Det skal leggest til rette for at kulturlivet søker kunnskap om eige fagfelt gjennom samarbeid og deltaking nasjonalt og internasjonalt.

Ein gjennomgang av kunnskapsbehov i feltet syner at vi treng eit felles kunnskapsløft. Alle aktørar og felt vil ha stor nytte av betre samordning og samarbeid om kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Arbeidet med regional plan så langt viser stor grad av like utfordringar og løysingar på tvers av kultur, idrett og frivilligheitsektoren. Likevel er det alt for lite samarbeid på tvers både i utvikling og deling av forskingskunnskap, erfaringskunnskap og brukarkunnskap.

Planen tek til orde for å legge til rette for forskning og kompetanseutvikling på kulturfeltet og sikre tilfanget av relevant statistikk av høg kvalitet. Her må ein stimulere til langsiktig oppbygging av forskingsmiljø med solid kunnskap om kunst-, kultur- og mediesektoren, til dømes gjennom å føre vidare KULMEDIA-programmet. Ein må syte for finansiering av langsiktig forskning av høg kvalitet, og sørge for at det blir gjennomført evalueringar, utgreiingar og meir avgrensa forskingsprosjekt.

Den geografiske samansetninga av Vestland fylke kan gi grunnlag for å satse på ei betre utnytting av by/land-skilnaden i kunnskapsutviklinga. Det er både utfordringar og fortrinn ved å ha Bergen som eit stort tyngdepunkt i eit elles spreidd busett fylke. Det ligg eit klart potensial i at Bergen går føre ved krevjande kunnskapsløft, samstundes som desse løfta får langt meir verdi for resten av fylket dersom andre kommunar blir involvert. Kunnskapsutvikling frå område med spreidd busetnad og lange

avstandar vil dessutan truleg også gi verdifull kunnskap til nytte for meir tettbygde område. Eit godt døme er Barne og familiepanelet, utvikla av Bergen kommune, og rulla ut i heile Vestland.

Koordinering av felles initiativ for å påverke eller delta i nasjonale og internasjonale ordningar knytt til kunnskapsutvikling og -deling skal styrkast. Dette bør truleg vere langt enklare innanfor kultur, idrett og frivilligheit enn innanfor ein del andre fagområde med større lokale og regionale motsetnader. For å etablere ei slik felles røyst må fylkeskommunen ta ei aktiv rolle for å fange opp dei felles kunnskapsbehova i fylket og initiere felles framstøyt nasjonalt og internasjonalt. Vestnorsk Brüsselkontor vil vere ein sentral samarbeidspart.

4. I Vestland skal ein stimulere til nettverk, klynger og samhandlingsarenaer for kunnskapsdeling og -utvikling. Ei skal særleg styrke fagmiljø som utviklar og systematiserer kunnskap innan kultur.

Korleis vidareutvikle dei eksisterande nettverka og samhandlingsarenaene for kunnskapsutvikling? Det er viktig å tilpasse dette til dei aktuelle målgruppene, om det er profesjonelle eller frivillige. Dette kan vere behov for nettverk eller samhandlingsarenaer for kunnskapsutvikling i kommunal sektor, på tvers av kultur, idrett og frivilligheit, på festivalområdet, for dei profesjonelle arrangørane, festivalane eller kulturhusa. Døma er mange. Nye nettverk/klynger og møteplassar for kunnskapsdeling og -formidling må gå på tvers av tidlegare geografi, og vere relevant for sektorar og organisasjonar i heile fylket.

Målet om ei kunnskapsbasert kulturutvikling inneber å ta politiske eller faglege avgjerder basert på forskning eller erfaringsbasert kunnskap og forståing for brukarane sine ønsker og behov. Det krev kunnskap frå ulike kjelder, frå akademia, ekspertar og «brukarane». Eksisterande statistikk og rapportering i kommunane, fylkeskommunane, institusjonane og organisasjonane er også grunnleggande, jf. KOSTRA og Telemarksforsking sin kultur- og idrettsindeks.

Gode nettverk, klynger og samhandlingsarenaer for kunnskapsdeling og -utvikling er ein føresetnad for å lukkast.

Vedlegg

Utdjupande informasjon

1. Behovet for andre regionale og kommunale planar
2. Definisjonar på omgrep som vert brukt i planen
3. Oversikt over prosess og deltakarar i planarbeidet

1. Behov for nye planar

Ein skal utarbeide regionale planar for prioriterte tema der det er behov for regional samordning og som gjeld fleire forvaltningsnivå og som hovudregel fleire sektorar.

Kulturfeltet som vert omhandla i denne planen er vidt og ein ser i ein rekke samanhengar at det er overlapping og samanheng med andre regionale planar. Vi viser her særleg til;

- Folkehelseplanane i Hordaland og Sogn og Fjordane
- Regional klimaplan for Vestland
- Regional plan for innovasjon og næringsutvikling 2021 - 2033
- Regional transportplan for Vestland fylke 2022 – 2033

I neste planperiode er det vedteke at ein skal utarbeide ein regional plan for areal, natur- og kulturminneressursar. Den vil bli sentral for t.d. idrett og friluftslivsfeltet og kulturarvfeltet. I denne planperioden arbeider ein med eit kunnskapsgrunnlag for denne planen.

I Utviklingsplan for Vestland 2020-2024 er det lagt føringar for at Regional plan for kultur, idrett og frivilligheit skal sjåast i samanheng med andre regionale planar. Satsingar i andre regionale planar er innarbeidd i vår plan.

1.1. Behov for andre planar for kultur, idrett og frivilligheit

Ein kan vedta å utarbeide andre regionale temaplanar og strategiar i denne regionale planen. Arbeidet har avdekket behov for dei planane ein ser i tabellen nedanfor. Når desse planane vert utarbeidd vert vurdert og vedteke i handlingsprogrammet.

Plantype	Namn	Ny	Revisjon	Vidare- føring	Merknad
Regional plan	Regional plan for kultur, idrett og frivilligheit 2023 - 2035	X			
	Regional plan for areal, natur- og kulturminneressursar 2027 - 2039	X			
Tema-planar	Temaplan for anleggspolitikk og kriterium for tildeling av spelemidlar 2002-2024		x		
	Temaplan: Bevaringsplan for privatarkiv i Vestland	X			
	Temaplan: Plan for bibliotek	X			
	Temaplan: Kulturminne	x			
Strategiar	E-sportstrategi		X		Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Frivilligstrategi		x		Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.

	Kulturminne: - Førreformatoriske kulturminne: plan for kunnskapsutvikling – innsamling og formidlingsstrategi - Heilskapleg oversikt over verneverdige, mobile kulturminne i Vestland. - Verdsarven i Vestland, regional strategi for bevaring, formidling og utvikling	x			Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Friluftsliv: - Plan for friluftslivets ferdselsårer 2023 - 2025 - Kartlegging og verdisetting av regionale friluftsområdet og turruter			x	Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Plan for arena for aktivitet og for inkludering, mangfald og deltaking i kultur, idrett og frivillighet.	x			Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Den kulturelle skulesekken i Vestland			X	Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Det profesjonelle kunstfeltet	X			Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Kulturell og kreativ næring	X			Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
	Inkludering og integrering i Vestland	X			Vert innarbeidd i handlingsprogram og 1-årig handlingsplanar.
Kommunale planar	Fylkeskommunen føreset at kommunane driv kulturplanlegging innan: - Kultur, generell plan/samfunnsdel - Kulturmiljøplanar - plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv				

Det er i tillegg ei rekke behov for å skaffe fram og formidle god kunnskap om feltet. Dette vil ein i planperioden å arbeide vidare med.

2. Definisjonar og ordbruk innan feltet

1. Demokratibygging

Kultur har samfunnsbyggjande og utviklande kraft. Frivillig sektor sitt medlemsdemokrati er ein læringsarena for deltaking og demokrati. Dei er også arenaer for inkludering, utvikling av fellesskap og bygging av sosial kapital. Kulturuttrykk tek stilling til samfunnsutviklinga, maktstrukturar og styresmaktene ved å sette dette under kritikk, debatt og på dagsorden. Det er difor viktig at frivillig sektor, kunsten og kulturen er fri og ikkje underlagt politisk makt. Armlengds avstand mellom politikk og kulturutøving skal sikre den frie rolla.

2. Den kulturelle grunnmuren

Den kulturelle grunnmuren er den infrastrukturen som gir heile befolkninga høve til å ta del i og å oppleve kunst- og kultur i sine lokalsamfunn. Hjørnesteinane er kunst- og kulturfag i opplæringa, kulturskulen, folkebiblioteka, kommunalt og frivillig fritidstilbod og lokalsamfunnet sine arenaer. Det er kommunane som har ansvaret for den kulturelle grunnmuren. Omgrepet vart tatt i bruk av Enger-utvalet i Kulturutgreiinga 2014.

3. Kultur - eit samleomgrep

Omgrepet *kultur* er ei fellesnemning for så ulike fenomen som kunst, allmenn kultur, kulturformidling, idrett og friluftsliv, frivillig arbeid, kulturmiljø og kulturarv, museum, arkiv og kulturhistorie, den kulturelle grunnmuren i lokalsamfunna, organisasjonsliv, kulturskular, møteplassar, bibliotek og kulturhus, anlegg for fysisk aktivitet og for kunst og kultur, kulturell og kreativ næring og opplevingsøkonomien med t.d. reiseliv, filmnæring og turisme tufta på kulturell eigenart.

Dette gjer det utfordrande å omtale kultur under eitt. Men, når planen likevel nyttar samleomgrepet *kultur* inkluderer dette alle sektorane over. Ingen vert ekskluderte frå fellesskapet, sjølv om nemninga kan vere framand for enkelte.

Dette kan også gjere det lettare å einast om dei viktige kulturelle utfordringane og sette felles mål, sjølv om dei ulike delsektorane framleis vil arbeide ut i frå egne føremoner og føresetnader.

4. Kulturell infrastruktur

Dette er samansett av arenaer, kanalar og verkemiddel som legg til rette for å produsere, bygge kunnskap om og gjere kulturen tilgjengeleg for innbyggjarane. I dette inngår også fysiske og digitale arenaer og verkemiddel.

5. Partnerskapen

Her vert omgrepet brukt som nemning for deltakande aktørar i planprosessen. Plan- og bygningslova definerer kven som skal vere ein del av planarbeidet og kven som bør vere ein del. Stat og kommunane har *rett og plikt* til å samarbeide i utarbeidinga av regional plan. Regionale institusjonar, kunst og kulturlivet, frivillig sektor og institusjonar *bør* vere ein del av planarbeidet. Dei er ikkje bundne opp til å delta, men er partar og interessentar. Det er ønskeleg at dei er med.

6. Eit relevant og representativt kulturliv

Alle innbyggjarane i Vestland skal få del i aktivitetar uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn. Vi har eit ansvar for å vere aktuelle og relevante for meir enn ei lita gruppe i befolkninga. Kultur har eit dannelsingsaspekt, der det deltakande, engasjerte og reflekterte mennesket er målet. For å oppnå dette, må tilboda gi rom for skapande verksemd, opplevingar og læring, og motivere til kritisk tenking og refleksjon.

7. Kultur som samfunnsbyggande kraft

Kultur kan hjelpe oss å forstå og utfordre oss sjølve og samfunnet vi lever i. Dette har ein eigen verdi, og er avgjerande i utviklinga av enkeltmenneske, grupper og samfunn. Kultur del av identiteten vår, men bidreg samstundes til å utvikle og utfordre den. Kultur kan utvide fellesskapet og skape større mangfald. I krisetider er kultur er ei kraft for å mobilisere til kreativ omstilling og styrka samhald.

Vestland er eit samansett fylke med store geografiske avstandar og demografiske skilnader mellom by og distrikt. Det er tradisjon med eit rikt og desentralisert kultur, idrett og frivilligheit, med eit mangfald av tilbod i lokalsamfunna. Dette er ei kraft som bygger samfunn og fellesskap nedanifrå og opp. Det er ein føresetnad at alle har mogelegheit til kulturell deltaking, oppleving eller skaping. I tillegg til den samfunnsbyggjande dimensjonen, bidreg kultur til den einskilde si læring og kompetansebygging. Desse perspektivet er del av planprosessen.

Planarbeidet bygger vidare på erkjenninga av den viktige rolla og ansvaret storbyen Bergen har som drivkraft i ein heil landsdel. Saman med profesjonelle fag- og produksjonsmiljø i regionsentera, er dette ei kraft som kjem heile fylket til gode. Samspel med ressursane i mange mindre lokalsamfunn i heile Vestland skaper eit godt potensiale for samfunnsutvikling.

I samspelet mellom offentlege aktørar, frivilligheita, organisasjonane og det profesjonelle kulturlivet ligg også sentrale ressursar for den framtidige kulturpolitikken. Med bruk av desse ressursane skal den regionale planen legge til rette for eit sterkt og uavhengig kultur, idrett og frivilligheit med førsteklasses kvalitet, og som kan hevde seg i både nasjonal og internasjonal samanheng.

8. Det utvida kulturomgrepet

Det utvida kulturomgrepet har vore brukt i forminga av norsk kulturpolitikk sidan 1970-tallet. Det er ikkje alltid klart kva dette kulturomgrepet inneber, men eit grunntrekk synst å vere at ein legg vekt på eit vidare register av faktorar som er med og gir livsmiljøet kvalitet. Særleg blir verdien av skapande eigenaktivitet i alle skiftande former understreka.

Et uttrykk for at det utvida kulturomgrepet framleis er retningsgjevande for norsk kulturpolitikk, finn ein i kulturlova frå 2007 der det gjennomgåande vert snakka om offentlege styresmakter si plikt til å legge til rette for og fremme kulturverksemd der ein både skal

- a) skape, produsera, utøva, formidla og distribuera kunst- og andre kulturuttrykk,
- b) verna om, fremja innsikt i og vidareføra kulturarv,
- c) delta i kulturaktivitet,
- d) utvikle kulturfagleg kunnskap og kompetanse

Ein fordel med et slikt opent kulturomgrep er at det gir fleksibilitet til å tilpasse kulturpolitikken til ulike samfunnsendingar. Mange av innvendingane som har blitt reist mot det utvida kulturomgrepet knyter seg til den same openheita.

9. Ytringskultur

Kulturutgreinga 2014 lanserte ytringskultur som ei erstatning for det utvida kulturomgrepet.

«Et utgangspunkt for å definere innholdet i begrepet ytringskultur er å finne i beskrivelsen av begrepet kulturliv i boka Lokalt kulturliv i endring. Her sier forfatterne at de bruker kulturliv i en smalere betydning enn det utvidede kulturbegrepet, men samtidig i en bredere betydning enn «finkulturen». Slik begrepet kulturliv brukes i boka, går det langt ut over den profesjonelle kunsten, mens avgrensingen mot det utvidede kulturbegrepet gjøres ved virksomheter «som ikkje har kulturelle formål som det primære». I boka slås det vidare fast at kulturliv ikke så mye dreier seg om materielle kunstneriske produkter som om den «interaktive utvekslingen av ideer, verdier og følelser» som oppstår rundt disse produktene. Kulturliv forutsetter kommunikasjon, sosial samhandling og arenaer eller møtesteder, understrekes det av forfatterne. Deltakelse i kulturliv omfatter slik sett flere former for aktivitet enn det som vanligvis regnes som egenaktivitet i en kulturpolitisk sammenheng. Å delta i kulturlivet handler ikke bare om å spille et instrument, syngje i kor eller å organisere et kulturarrangement, det handler også om å være en del av kunst- og kulturpublikummet. Å gå på konsert, teater eller museum, å lytte til et musikkalbum, å lese en bok – alle disse aktivitetene inngår i utvekslingen av ideer, verdier og følelser som kulturlivet består av.

I denne beskrivelsen avtegrer det seg et bilde av kulturlivet som et eget praksisfelt i samfunnet som går på tvers av skiller mellom offentlig, frivillig og privat sektor. Dette er en nyttig innsnevring av kulturbegrepet, men som en definisjon er beskrivelsen likevel ufullstendig. Det som skiller kulturlivvirksomhet fra andre tilgrensende former for virksomhet, er her at de førstnevnte har «kulturelle formål som det primære». Hva slags formål er det da snakk om? Kulturpolitikkforskeren Jim McGuigan gir en mer presis beskrivelse av hva som ligger i dette. Han argumenterer for at kulturbegrepet må avgrensas til praksiser og institusjoner som har meningsskapning og symbolsk kommunikasjon som deres hovedformål. Sagt på en annan måte dreier dette seg om kommunikasjon som har et ekspressivt hovedformål.

Når kulturbegrepet avgrensas på denne måten, viser det ikke lenger til en altomfattende dimensjon ved samfunnet, men til et eget praksisfelt i samfunnet, og det er dette vi vil kalle ytringskultur. *Nærmere bestemt kan ytringskulturen sies å ha to bestanddeler: På den ene siden viser begrepet til virksomheter som dreier seg om formidling, vern og videreføring av materiell og immateriell kulturarv. Dette omfatter museums-, arkiv- og bibliotekvirksomhet samt andre former for kulturvernvirksomhet. På den andre siden viser ytringskultur til det som i vid forstand kan kalles kunstneriske virksomheter. Dette omfatter produksjon og utøvelse av musikk, scenekunst, litteratur, visuelle kunstarter og film, tv, video og dataspill. Ytringskultur viser til den profesjonelle og ikke-profesjonelle utøvelsen av disse uttrykksformene og til formidlingsaktiviteter og opplæring og utdanning som er knyttet til uttrykksformene. Det viser også til det å tilegne seg slike kulturuttrykk som publikummer. Det er totaliteten av disse aktivitetene og kommunikasjonsprosesser som oppstår på grunnlag av dem, vi sikter til med begrepet ytringskultur.*

Politikkutforminga i Vestland vil i stor grad legge vekt på ytringar som basis i kulturlivet i fylket.

3. Prosess og medverknad i utarbeiding av planen

Regional plan er utarbeidd av fylkeskommunen, men gjeld for dei relevante kulturaktørane i heile Vestland. Plan og bygningslova gir føringar for medverknad og involvering i planarbeidet. Det har påverka planprosessen.

1. Ekstern medverknad

1. Planprogram: utarbeiding, høyring, vedtak

Planen vart meldt samtidig med at planprogrammet vart sendt ut på høyring i mars 21, med høyringsfrist 20.04.21. Det kom 78 skriftlege innspel i høyringa. I tillegg har om lag 300 personar delteke på totalt 4 innspelsmøte.

Høyringsinnspela var gode, varierte og velformulerte. Mange støtta val av plantema og peiker på at desse fungerer godt. Det kom inn ei rekke nye forslag. Mange etterlyste større fokus på eige felt og hadde gode innspel til strategiar. Det var gjennomgåande at friluftslivet sine aktørar etterlyste fagplanar. Andre aktørar var opptekne av at idrett og friluftsliv må få eigen omtale. Vidare var det mange innspel på satsingar, prioriteringar og tiltak som er følgt opp i det vidare planarbeidet. Dette gjeld også mange innspel på at kunnskapsgrunnlaget for planen bør styrkast.

Det er utarbeidd ein høyringsrapport med overordna drøfting av tema og utfordringar som mange har spelt inn. Det er også korte vurderingar av kvart enkelt innspel. For dei som ønskjer å sette seg inn i kvart høyringsinnspel ligg desse samla på vlfk.no under sida for arbeid med regional plan for kultur, idrett og frivilligheit.

Planprogrammet vart vedteke i Vestland fylkesutval 22.06.21.

2. Organisering av utarbeiding av regional plan

Høyringsutkastet til regional plan består av 3 delar:

- Del 1 – Temaplan 2023 – 2035
- Del 2 – Aktør og fagplan 2023 – 2035
- Del 3 – Handlingsprogram 2023 – 2024

Del 1 omfattar visjon og mål, samt kulturpolitiske avklaringar og breie satsingsområde som gjeld heile plantema/kulturområda.

Del 2 har kome til under vegs i planarbeidet, m.a. i høyringa til planprogrammet, som eit behov frå aktørane ute om at regional plan skal omhandle deira fagfelt og at ein enkelt skal kunne finne igjen omtale av eit fagfelt og kva satsingar som gjeld for enkelt felt. Her finn ein mål og eit kort handlingsprogram for fagfelta.

Del 3 er handlingsprogrammet. Dette er overordna og gjeld for 2 år. Behovet for rullering skal vurderast årleg.

Styringsgruppe

Det er oppretta ei styringsgruppe for regional plan som representerer ulike felt, frivillig sektor, organisasjonar, utdanningsinstitusjonar og kommunar i fylket. Denne består av desse representantane:

Organisasjon	Representant	funksjon
Bergen kommune	Øyvor Johnson	Direktør for fagavdeling for kunst og kulturutvikling Byrådsavdeling for kultur, mangfold og likestilling
Sunnfjord kommune	Hilde Bjørkum	Kommunalsjef kultur og idrett
Alver kommune	Eirik Bouwer Utne	Leiar - kultur
Bømlo kommune	Bjørn Håvard Bjørklund	kommunalsjef
Bergen og Hordaland turlag	Helene Ødven	Dagleg leiar
Sogn og Fjordane ungdomslag	Christoffer Knagenhjelm	Rådgjevar for kulturbygg og ungdomslag i Sogn og Fjordane
Vestland idrettskrets	Anne-Kristine Aas	seniorrådgjevar
Vestland innvandrerråd	Benedict Ernest Peter	Ungdom og idrettssekretær i styret
Førde internasjonale folkemusikkfestival	Per Idar Almås	Direktør
Kultur Vest	Øyunn Viken	Dagleg leiar
Hardanger og Voss museum	Åsmund Kristiansen	direktør
Høgskulen på Vestlandet, Fakultet for lærarutdanning, kultur og idrett	Ane Kristiansen Solbraa	assisterande instituttleder og førsteamanuensis
Universitetet i Bergen, Det humanistiske fakultet	Kim Ove Hommen	Fakultetsdirektør
Biletkunstnarane Hordaland/Sogn og Fjordane	Agnes Nedregård	Tidlegare styreleiar i BKFH
Saksordførar	Geir Kjell Andersland	KULII
Leiar for styringsgruppa	Per Morten Ekerhovd	avdelingsdirektør kultur, idrett og inkludering

Mandatet til styringsgruppa er å representere det breie kulturfeltet i Vestland. På bakgrunn av si forankring i kulturlivet i Vestland skal styringsgruppa gi retning og innhald til arbeidet med regional plan for kultur, idrett og frivilligheit under dei føringar og retningslinjer for planarbeidet som ligg føre frå planmyndet. Styringsgruppa skal vere ein lyttepost for feltet og bringe inn eitt breitt og representativt syn på utvikling av feltet i Vestland. Styringsgruppa skal særleg ha fokus på visjon og retning, målformulering, milepålar i arbeidet og framdrift i arbeidet. Ein skal også identifisere moglegheit for på-tvers-satsingar og samarbeid, foreslå samarbeidsformer og dialog for saman å nå måla som vert utpeika i planarbeidet.

Styringsgruppa har hatt/har planlagt totalt 4 møter. 2 før høyring av planen sitt høyringsutkast og 2 møter før endeleg planvedtak.

Arbeidsgrupper

Planprogrammet identifiserte 4 sentrale plantema. Ut i frå dette vart det oppretta 6 arbeidsgrupper med om lag 100 deltakarar. Desse greidde i oktober – desember 21 ut sentrale plantema. Gruppene møttest som utgangspunkt 4 gonger i utgreiingsperioden, dei fleste møta var digitale.

Arbeidsgruppene var leia av ein representant frå kulturlivet i Vestland. Arbeidsgruppene var rekruttert breitt frå kultur i Vestland og hadde administrativ støtte frå avdelinga Kultur, idrett og inkludering i Vestland fylkeskommune.

Arbeidsgruppe 1 – Ein leiande region for kultur, idrett og frivilligheit vart leia av Inga Moen Danielsen, Tekstallianse. Administrativ koordinator var Tone Stedal Haugland, seksjon kunst og kulturutvikling.

Arbeidsgruppe 2 – Berekraft vart leia av Elisabeth Halvorsen, Museumssenteret Hordaland. Administrativ koordinator var Peter Forras, seksjon kulturarv.

Arbeidsgruppe 3 – Demokrati, ytringsfridom og medborgarskap var leia av Kristin Helle Valle, Litteraturhuset i Bergen. Administrativ koordinator var Terje Haugsgjerd, seksjon bibliotekutvikling

Arbeidsgruppe 4 - Deltaking, mangfald og inkludering var leia av Vincent Mrimba, Bergen kommune. Administrativ koordinator var Charlotte Espeland, seksjon kulturformidling.

Arbeidsgruppe 5 –Verdiskaping var leia av Knut Markhus, Kraftmuseet. Administrativ koordinator var Elin Storøstevik, seksjon arkiv.

Arbeidsgruppe 6 – kunnskapsutvikling og formidling var leia av Torkjell Solbrå, Sogndal kommune. Administrativ koordinator var Hanne Espe, seksjon idrett og friluftsliv.

Arbeidsgruppene sine innspel ligg til grunn for høringsutkastet sin del 1, temaplan.

Plangruppe

Seksjonssjef Ronny Skår, seksjon inkludering, strategi og analyse, leia planarbeidet og plangruppa.

Sissel Aarseth, seksjon inkludering, strategi og analyse har hatt ansvar for plankoordineringa. Elisabeth Warren, seksjon inkludering, strategi og analyse har hatt ansvar for arbeidet med kunnskapsgrunnlag.

Plangruppa har bestått av:

- Tone Stedal Haugland, seksjon kunst og kulturutvikling
- Charlotte Espeland, seksjon kulturformidling
- Terje Haugsgjerd, seksjon bibliotekutvikling
- Elisabeth Warren, seksjon inkludering, strategi og analyse
- Hanne Espe, seksjon idrett og friluftsliv
- Karoline Hareide Breivik, seksjon kulturarv
- Elin Storøstevik, seksjon arkiv

Plangruppa har hatt som oppgåve å utgreie del 2 i høringsutkastet, Aktør og fagdel. Samt innspel til handlingsprogram, del 3. Plangruppa har møttst jamleg, kvar 2. eller kvar veke.

Alle seksjonane i avdelinga har delteke i utgreiingane av aktør og fagplanen.

Vidare informasjon om organisering og arbeidet med regional plan finn du på heimesida vlfk.no.

2. Politisk medverknad

Planprogrammet for regional plan vart vedteke 22.06.21.

Undervegs i planarbeidet har hovudutval for kultur, idrett og integrering i Vestland fylkeskommune sikra politisk forankring. Hovudutvalet har også hatt eit seminar med høve til å kome med innspel til politisk viktige satsingar og utfordringar til planen.

Dei regionale medverknadsorgana, eldrerådet, rådet for menneske med nedsett funksjonsevne og Vestland ungdomsutval har hatt planarbeidet som orientering og som innspelssak minst 1 gong i kvar prosess.

3. Politisk saksordførar

Saksordførar, nestleiar i Hovudutval for kultur, idrett og integrering i Vestland fylkeskommune, Geir Kjell Andersland (V), har hatt saksordføraransvar og vore bindeledd mellom administrasjon og folkevalde i fylkeskommunen.

Leiar i hovudutval kultur, idrett og integrering, saksordførar og avdelingsdirektør kultur, idrett og inkludering har etablert koordineringsmøter før kvart møte i hovudutvalet for å rapportere framdrift i prosjektet og avklare behov for informasjon til møta i hovudutvalet.

4. Intern medverknad og organisering

Planarbeidet er også forankra i fylkeskommunen sin administrasjon. Leiargruppa i Avdeling for kultur, idrett og inkludering har gitt innspel til målformuleringar, strategiar og tekst. Eiga prosjektgruppe er etablert i same avdeling, har følgd prosessen, og gjort utgreingar, analyser og målutforming etter behov.

5. Tidsplan for utarbeiding av regional plan

Arbeidet fram mot vedtak av regional plan er lagt opp slik:

1. Politisk handsaming av høyring:
  - Innstilling KULLI: 30.08.22
  - Vedtak Fylkesutvalet: 06.09.22
2. Høyringsperiode: 06.09.22 – 04.11.22
3. Innspelsmøte i Sunnfjord/Nordfjord, Bergen og omland, Sunnhordland, Voss og Sogn i veke 37 – 41, dvs. 15.09.22 – 11.10.22
4. Høyringsfrist 04.11.22.
5. Vedtak regional plan og handlingsprogram
  - Innstilling KULLI: februar 23
  - Innstilling Fylkesutvalet: februar 23
  - Vedtak Fylkestinget: mars 23

